https://doi.org/10.26682/hjuod.2022.25.2.36

گوڤارا زانكويا دهوك، پەربەندا:25، ژمارە:2، (زانستێن مروڤايەتى وكومەلناسى)، بپ 663-689، 2022

كارتێكرنا بكارئينانا ستراتيجييەتێن نەخشێن هزرى و سووم بدەستڤەئينانا قوتابيێن پولا دەهێ ئامادەيى د بابەتێ ئەدەبێ كوردى دا و گەشەكرنا هزركرنا هيڤى خوازى لدەف وان

اسلام موسى عيسى* و ئالان جميل ابراهيم دهوكى**

*پشكا زمان و ئەدەبێ‌كوردى، كوليژا پەروەردا بنيات، زانكويا دهوك، هەرێما كوردستانێ–عيراق

**پشكا دەروونناسى، كوليژا زانستێن مرۆڤايەتى، زانكويا دهوك، هەرێما كوردستانێ–عيراق

((مێژوويا وەرگرتنا ڤەكولينى: 16 خزيران، 2022، مێژوويا رەزامەنديا بەلاڤكرنێ: 9 تەباخێ، 2022))

پۆختە

ئارمانج ژ ڤەكولينا بەردەست زانينا كارتێكرنا بكارئينانا ستراتيجييەتێن نەخشێن هزرى و سووم بدەستڤەئينانا قوتابيێن پولا دەهێ ئامادەيى د بابەتێ ئەدەبێ كوردى دا و گەشەكرنا هزركرنا هيڤى خوازى لدەف وان، ڤەكۆلەران پشت بەستن بديزاينا ئەزموونگەرى كريبە يا تاقيكرنا پێشيێ و پاشيێ، و سەمپلا ڤەكولينێ ب مەرەم ژ قوتابيێن پۆلا دەهێ ئامادەيى هەلبژارت، كو ژمارا وان ژ(71) قوتابيێن كوڕ پێكدهات ژ ئامادەييا(پێشەوا) يا كوڕان ل سەنتەرێ پارێزگەها دهوكێ(پەروەردا رۆژهەلات)بۆ سالا خواندنێ (2020- 2021)، سەمپل بشێوەيەكێ هەرەمەكى لسەر سێ گرۆپان هاتە دابەشكرن، گرۆپێ ئەزموونگەريێ ئێكێ ژ (21) قوتابييان پێكدهات، وگرۆپێ ئەزموونگەريێ دووێ ژ(26) قوتابييان پێكدهات، و گرۆپێ سيێ يێ كونترولكار ژ(24) قوتابييان پێكدهات، دناڤبەرا هەرسێ گرۆپێن ڤەكولينێ دا هەڤسەنگى هاتە ئەنجامدان د چەندين گۆڕاوان دا، دوو تاقيكرن هاتنە بەرهەفكرن ژلايێ ڤەكولەرانڤە تاقيكرنا دەستكەفتێ بابەتێ ئەدەبێ، كو ژ (40) بەندان پێكدهات،(28) بەند ژوانا هەلبژارتن ژ گەلەكان بوون، و (12) بەند ژوانا بەرسڤێن كورت بوون، و يا هزرا هيڤى خوازى، ژ (41) بەندان پێكدهات، ، و راستگويى و نەگورى و شرۆڤەكرنێن ئامارى بۆ بەندان دەرئێخستن، ڤەكولەر گەهشتنە هندەك ئەنجامان، كو گرۆپێ ئەزموونگەريێ ئێكێ و دووێ سەركەفتى بوون لسەر گرۆپێ كونترولكار دتاقيكرنا دەستكەفتێ ئەدەبێ كوردى دا و هزرا هيڤى خوازى دا. و جياوازيێن مانادارىا ئامارى نەبوون دناڤبەرا قوتابيێن گرۆپێ ئەزموونگەريێ ئێكێ و گرۆپێ ئەزموونگەريێ دووێ دەستكەفتێ ئەدەبێ كوردى و هزرا هيڤى خوازى دا ، ولژێرسيبەرا ئەڤان دەرئەنجامان ڤەكولەران كومەكا پێشنياز و راسپاردەيان بەرچاڤكرن ژبۆ ڤەكولينێن د ئايندەى دا .

پەيڤێن كليلكدار: ستراتيجييەتا نەخشێن هزرى ، ستراتيجييەتا سووم (swom)، دەستكەفتێ خواندنێ، ئەدەبێ كوردى، هزرا هيڤى خوازى.

پشكا ئێكێ: دانەنياسينا ڤەكولينێ

ئارێشا ڤەكۆلينێ:

دسەردەمێ نوكە ئەم تێدا دژين گوهرين و پێشكەفتنێن بلەز تێدا بەرچاڤە، ڤان گوهرين و پێشكەفتنان كاريگەرى لسەر پێشڤەچوونێن زانستى كريبە ژ هەمى لايەكى ڤە و ژينگەها ئەڤێ پێشڤەچوونێ بەهرا پتر دكەرتێن پەروەردە و فێركرنا بلند دا يە، ژبەر ڤێ چەندێ پێدڤييە ئەم چاڤدێريا گەشەكرنا مێشكێ مرۆڤى بكەين ژ پێخەمەت چارەسەركرنا ئارێشەيێن سەردەميانە.

بابەتێ ئەدەبێ وەك يەكەيەكا سەرەكى د پەرتووكا زمان و ئەدەبێ كوردى دا ب هەمى

قوناغێن خۆ یێن فێركرنێ ڤە ستوینەكا بهێز و گرنگییەكا تەمام هەیە دكریارا فێركرنێ دا، و ئەڤ چەندە هەر ژ كەڤن و تا نوكە ب گرنگی دهێتە ناساندن، چونكە بابەتێن ئەدەبێ بناغەیێ مێژوویا هەر مللەتەكی نە د هەمی بیاڤێن ژیانێ دا، لێ ئەڤ چەندە ب روونی و گرنگی ناهێتە بەرچاڤكرن و تارادەیەكی یا دوویرە ژ ئارمانجێن بۆ هاتینە تەرخانكرن ژلایێ سازیا پەروەدێ ڤە، ئەڤ چەندە بۆ دویركەفتنا رێك و شێوازێن سەردەمانە و ستراتیجییەتێن نوی دزڤریت دبابەتێ ناڤبری دا.

گرنگی دان ب رێك و ستراتیجیەتێن وانە گوتنێ یێن سەردەمانە، كو دهاریكار بن بۆ گەشەكرنا مێشك و حەز و پێدڤی و شیانان ل دەڤ قوتابییان، ئەڤ چەندە دبیتە بەشەك ژ بۆ پێشڤەبرنا پروسێن فێربوونێ و فێركرنێ ژلایەكی ڤە، و گەشەكرنا قوتابییان ژلایێ ژیری و جەستەیی و كومەلایەتی و بەرهەڤكرنا وان بۆ ئایندەی ژلایەكێ دیترڤە. شێواز و ستراتیجیەتێن وانە گوتنێ یێن فێركرنێ، رۆلەكێ گرنگ هەیە د سەركەفتنا كریارا فێركرنێ دا.ئەوا ژ ئەنجامێ تێكەلیێ دناڤ بەرا ماموستایی و قوتابی دا دهێتە بجهئینان، واتە ڤەگوهاستن و گەهاندنا پێزانینان ژدەڤ ماموستایی بۆ قوتابی، كو پێناوەكە پروسێسا فێركرنێ و وانە گوتنێ پشتبەستنێ لسەر دكەت.واتە ئەڤ پێناوە چەند یا گونجاییبیت دێ كریارا فێركرنێ باشتربیت.(خضیر،2017،ص45).

هەستەك ل دەڤ ڤەكولەران پەیدابوو ل دەمێ وانە گوتنێ د گوتنا بابەتێ زمان و ئەدبێ كوردی دا، كو ئەوژی ماموستایە ب بسپوریا زمان و ئەدەبێ كوردی ل قوناغا ئامادەیی، و تا رادەیەكی شارەزایی دوی بواریدا هەیە، كو ئەو رێكێن دهێنە بكارئینان ئارەزویا قوتابییان بۆ فێربوونا بابەتێ ئەدەبێ و هزرا هیڤی خوازی ل دەڤ قوتابییان وەكو پێدڤی نا ئازرینیت.زوربەی ئەو رێك و شێوازێن دهێنە بكارئینان چەختیێ لسەر ئازراندنا هزرا قوتابی ل دوور بابەتی ناكەن، بەلكو بەروڤاژی رۆلێ قوتابی بۆ لایەنێ ژبەركرنێ دبەت، و بشێوەیەكی،كو ئەڤ چەندە بوویە پارچەكا سەرەكی ژشێوازێ خواندنا قوتابی.

بابەتێ زمان و ئەدەبێ كوردی ب گشتی و بابەتێ ئەدەبێ ب تایبەتی ل ژێر سیبەرا هندەك رەوشێن پەروەردەیی یێن نەگونجای دهێنە گوتن. ب ئەڤی رەنگی ئارمانجا فێركرنێ وەك پێدڤی ناهێنە بدەسڤەئینان. ژوانا ئەو رێك و شێوازێن ماموستا بكاردئینیت، كو رۆلێ وی یێ سەرەكی یە و شرۆڤەكار و بێژەرێ بابەتی یە و قوتابی گوهدار و وەرگرن، و رولێ وان یێ نەرینیە، و هزرا قوتابی ناهێتە ئازراندن و لڤاندن، و كارتێكرن ل سەر دەستكەفتێ وان د بابەتی دا كرییە، ئەڤێ چەندێ ڤەكولەران پالدان وەك جورە چارەسەریەكا گونجایی بۆ ئەڤێ ئارێشێ بهێتە ڤەدیتن، كو هزرا خۆ دهندەك ستراتیجییەتێن وانەگوتنێ یێن نوی و سەردەمانە و كاریگەر بكەن كو قوتابی ببیتە سەنتەرێ پرۆسێسا فێكرنێ و فێربوونێ و هزر و شیانێن هزركرنێ تێدا بهێنە بكارئینان، ئەوژی ستراتیجییەتێن نەخشێن هزری و سووم بدەستڤەئینانا قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی یێن د بابەتێ ئەدەبێ كوردی دا و گەشەكرنا هزركرنا هیڤی خوازی پێكدهێت، ژبەر ئەڤێ چەندێ ڤەكولەران ئارێشا ئەڤێ ڤەكولینێ دەستنیشانكرییە، و ب ئەڤی شێوەیێ ل خوارێ هاتییە دارژتن:

1- كاریگەرییا بكارئینانا ستراتیجییەتێن نەخشێن هزری و سووم لسەر بدەستڤەئینانا قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ دا چییە؟

2- كاریگەرییا بكارئینانا ستراتیجییەتێن نەخشێن هزری و سووم د گوتنا بابەتێ ئەدەبێ كوردی دا بۆ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی، هزرا هیڤی خوازی ل دەڤ ئەوان چییە؟

گرنگيیا ڤەكولينێ:

پێشڤەچوونێن زانستی و سايكولوژيێ دسەردەمێ نوكەدا كاريگەريەكا گەلەك مەزن د پێشڤەچوونا پتريا وەلاتاندا و دهەمی لايەنێن ژيانێدا كريە، زێدەباری وەرابوونا شارستانيەتا مروڤی و دگەلەك بواراندا ژ ئەنجامێ دەستكەفتێن مەزنێن زانينێ نە، و ئەڤ سەردەمێ نهۆ ئەم تێدا دژين يێ جياوازە ژ سەردەمێن پێشتر ژلايێ گوهرينێن بلەز دهەمی بياڤاندا. (أشتيوه، و اخرون، 2011، ص11).

تيورێن فێركرنێ يێن نوی تەكەزێ لسەر وێ چەندێ دكەن، كو قوتابی رەگەزەكێ كاريگەر و گرنگ بيت د كريارا پەروەردێدا و نەبيتە گوهدارەكێ بێ سوود، ژبەر كو فێربوون پشت بەستنێ ل سەر سەنتەر بوونا قوتابی دكەت، كو ب رەنگەكێ بنەرەتی خالا كاركرنێ بيت.و گوهرينا رێكێن وانەگوتنێ يێن كەڤن ب رێكێن سەردەميانە بيت.و هەروەسا ماموستا بۆ ڤێ مەبەستێ بشێوەيەكێ باش بهێنە بەرهەڤكرن.(نبهان، 2008،ص6).

ژوان رێك و ئالاڤێن دهێنە بكارئينان ژبۆ فێربوون و هزركرنێ ب رێكا وێنەيان كو ئەوژی ستراتيجيەتا (نەخشێن هزری) يە، كو رێكەكە و ئالاڤەكێ نويە بۆ ماموستايی و قوتابی وچەوانيا هزركرنێ دبابەتێ فێركرنێ دا، كو د شيانێن هەردوو كانديە، هەروەسا پێناوەكە دەربرينێ ژ پەيوەنديێن دناڤ بەرا هزرێن بنەرتی و راستەقينەيان دكەت.ب ئارمانجا تێگەهشتنەكا باش.(الاعسر،1998،ص106).

نەخشێن هزری كو ئيكە ژوان ريكێن سەرنج راكێش بۆ فيربوون و فێركرنا قوتابی، و ب كومەلەكا كريارێن هزری يێن بنەرەتی رادبيت ژوانا (دەسنيشانكرن و دانە نياسين، وسالوخدان، وجياوازی وبەراورديكرن، و شرۆڤەكرن بۆ پارچە كرنێ، هەروەسا دەرئەنجام و ئەگەران، و دارێشتنا پەيوەنديان و رێزبەنديكرن) ێ، هەروەسا برێكا نەخشەيەكێ رێكخستی هزرو تێگەهێن زانستی يێن گرنگ پێشكێش دكەت، كو بشێوەكێ رووهن و ئاشكەرا د خانەياندا دهێنە بەرچاڤكرن، و پشت بەستنێ لسەر زمانێ ديتنێ دكەت پتر ژ زمانێ ئاخفتنێ.و بڤی شێوەیی كريارا هزركرنێ دێ يا ئازاد و بساناهی بيت.(موسى،2018،ص18).

هەروەسا ستراتيجيەتا سووم(SWOM) ئێكە ژ وان ستراتيجيەتێن هزركرنێ يە، كو پشتبەستنێ لسەر بناغەيێ لێگدانا چاپوكيێن هزری د پێكهاتەيا پروگرامێن خواندنێ دا دكەت، و گرنگی و ئارمانجا وێ ئەوە، قوتابی تەوەرێ كريارا فێركرنێ بيت، هەروەسا ببيتە جارەسەريەك بۆ وی رۆلێ نێگەتيف، يێ كو قوتابی دگێريت و ئەدادكەت د كريارا فێركرن دا، وژوی رۆلێ بهێتە دويرئێخستن. (الجمبلی، 2015،ص109).

هزرا هيڤی خوازی دبوارێ پەروەردێ دا تشتەكێ نوی نينە وزووربەيا ڤەكولەران و بسپورناسان وەكو جورەكێ هيڤی خوازی خويادكەن، ب رێيا بەرهەفكرن و پێشئێخستنا پيشەييا ماموستاييان ب رێيا نموونەيا (وانەگوتنا هيڤی خوازی - Reflective Teaching)، ئەڤ چەندە رەنگڤەدانەكە ژ گرنگی دانا پەروەردناسێن كەڤن مينا (شون Schon) و (جون ديوی John Dewey ، كو ب گرنگی دبينن هزراهيڤی خوازی پێكهاتەيەكا بنەرەت و گرنگە د پێشئێخستنا ماموستايان دا و يا هاريكارە ژبۆ ڤەگوهاستنا وان ژ ئاستێن فەراموشكری بۆ ئاستێن گونجايی يێن كو كريار تێدا دهێنە ئاراستەكرن ب رێيا هزراهيڤی خوازی.(عبدالسلام،2009،ص144).

بشێوەيەكێ گشتی گرنگيیا ئەڤێ ڤەكولينێ دئەڤان خالێن لخوارێ دا دهێتە بەرچاڤكرن:

- زمانی ب شێوەيەكێ گشتی گرنگيیا خۆ هەيە، جونكە ئالاڤەكێ لێكتێگەهشتنێ يە، و ئەدەب ب شێوەيەكێ تايبەت چونكە يەكەيەكا گرنگ و

سەرەکییە د ناف زمانی دا و رۆلێ خۆ د رەهوان ئاخفتنێ دا هەیە.

- بابەتێ ئەدەبێ بەرچاڤکرن و ڤەدیتنا مێژوویا هەر روویدانکێ یە دناف مللەتان دا.

- رێك و شێواز و ستراتیجییەتێن نوی و هەڤچەرخ گرنگییا خۆ دکریارا وانەگوتنێ دا هەیە، و ژوانا ستراتیجییەتێن (نەخشێن هزری و سووم(swom) ە، کو رۆلەکێ کارا دفێربوونا سەردەم و ئازراندنا هزرا قوتابی دا هەیە.

-ئەگەر هەنە، کو ڤەرێژێن زێدەتر ژ ڤەکولینێن جودا جودا، ژ ئەڤێ ڤەکولینێ بهێنە ئاڤاکرن، درێکێن وانەگوتنێ دا بگشتی و زمان و ئەدەبێ کوردی ب تایبەت.

-گرنگییا کریارا هزرکرنێ بگشتی و بتایبەتی هزرکرنا هیڤی خوازی کو کریارا هزرکرنێ ل دەف قوتابی پەیدادبیت.

ئارمانجێن ڤەکولینێ :

ئارمانج ژ ڤەکولینا بەردەست، بۆ زانینا :

1- کارتێکرنا بکارئینانا سترتیجیەتا نەخشێن هزری لسەر بدەستڤەئینانا قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردی دا و گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی لدەف وان.

2- کارتێکرنا بکارئینانا سترتیجیەتا سوم (swom) لسەر بدەستڤەئینانا قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردی دا و گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی لدەف وان.

گرێمانێن ڤەکولینێ:

ژبۆ ب دەستڤە ئینانا ئارمانجێن ڤەکولینێ، ڤەکولەران ئەڤ گریمانێن ل خوارێ دارێشتینە:

گریمانا سەرەکی یائێکێ: جیاوازیێن ئاماری نینن ل ئاستێ (0.05) دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ ئێکێ و ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ دووێ و ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ کونترولکار د بدەستڤە ئینانا بابەتێ ئەدەبێ کوردی دا.

ژبۆ بدەستڤە ئینانا ئەڤێ گریمانێ، ڤەکولەران سێ گریمانێن لقی دارێشتن:

گریمانا لقی یا ئێگێ: جیاوازیێن ئاماری هەیە ل ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ ئێکێ و گروپێ کونترولکار د بدەستڤە ئینانا بابەتێ ئەدەبێ کوردی دا.

گریمانا لقی یا دووێ: جیاوازیێن ئاماری هەیە ل ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ دووێ و گروپێ کونترولکار د بدەستڤە ئینانا بابەتێ ئەدەبێ کوردی دا .

گریمانا لقی یا سێ: جیاوازیێن ئاماری نینن ل ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ ئێکێ و گروپێ ئەزمووونگەری یێ دووێ د بدەستڤە ئینانا بابەتێ ئەدەبێ کوردی دا.

گریمانا سەرەکی یا دووێ: جیاوازیێن ئاماری نینن ل ئاستێ (0.05) دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ ئێکێ و ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ دووێ و ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ کونترولکار د هزرا هیڤی خوازی دا.

ژبۆ بدەستڤە ئینانا ئەڤێ گریمانێ، ڤەکولەران سێ گریمانێن لقی دارێشتن:

گریمانا لقی یا ئێگێ: جیاوازیێن ئاماری نینن ل ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ ئێکێ و گروپێ کونترولکار د هزرا هیڤی خوازی دا.

گریمانا لقی یا دووێ: جیاوازیێن ئاماری نینن ل ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گروپێ ئەزمووونگەری یێ دووێ و گروپێ کونترولکار د هزرا هیڤی خوازی دا.

گريمانا لقی يا سيێ: جياوازيێن ئاماری نينن ل ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابيێن گروپێ ئەزموونگەری يێ ئێكێ و گروپێ ئەزموونگەری يێ دووێ د هزرا هيڤی خوازی دا.

سنورێ ڤەكولينێ:

1- قوتابيێن پولا دەهێ ئامادەيی / بەشێ وێژەيی ل قوتابخانەيا ئامادەيی يا پێشەوا يا كوڕان د پەروەردا رۆژهەلات دا / ل سەنتەرێ باژێرێ دهوكێ.

2 - سالا خواندنێ (2020- 2021).

3-بابەتێن ئەدەبێ }داستانا كوردی(كەلها دمدم)،رێبازێن ئەدەبی (رێبازا كلاسيزم) ئەدەبياتێن كلاسيزمێ كوردی شێوەزارێ لوڕی– بابە تاهرێ هەمەدانی.شێوەزارێ كرمانجيیا ژووری- ئەحمەدێ خانی. شێوەزارێ كرمانجيیا خوارێ- نالّی، نموونەيێن ئەدەبی(مەلايێ باتەيی، حەسيب قەرەداغی، كوردی، كانی){ د پەرتووكا بريارداى دا يا (زمان وئەدەبێ كوردی) يا پولا دەهێ ئامادەيی بەشێ وێژەيی، ل قوتابخانەيێن ئامادەيی ل هەرێما كوردستانێ- عيراق، (حكومەتا هەرێما كوردستانێ- عيراق،2019ز. لاپەرە115 تا 142 و 153 تا 176 و 195 تا 208).

دەسنيشنكرنا زاراڤان:

1- ستراتيجيەت: كومەكا پێرابوونێن وانە گوتنێ نە يێن كو پێش وەخت هاتينە هەلبژارتن ژلايێ ماموستايی ڤە بۆ بكارئينانا وان ل دەمێ گوتنا وانێ دا ب مەرەما بجهئينانا ئارمانجێن وانە گوتنێ، ب كێمترين شيان و ب بلندترين ئاست و نمرە ل دويڤ وان شيانێن لبەر دەست هەين.(الحيلە، 2002،ص173).

2- ستراتيجييەتا نەخشێن هزری: ئەو رێكە يا كو ژ هەشت شێوەيێن نەخشكری يێن ديتنێ پێك دهێت، وناڤەروكا وان زانياريێن دناڤ شێوەياندا دهێنە رێكخستن، واتە زمانەكێ ديتنێ يێ هەڤپشكە دناڤبەرا ماموستايی و قوتابی دا و هەردوو لايەن دشێن بكاربينن د كريارا وانە گوتنێ دا،و ئەڤە دزڤريتەڤە بۆ بلند راگرتنا ئاستێن هزركرنێ و پشتگيريكرنا فێربوونێ ب رێكا ڤەديتنێ ل دەڤ قوتابييان. (خليل، 2008، ص72).

كو ئالاڤێن بەربەلاڤێن فێركرنێ نە دزمانی دا و د كريارا فێربوونێ دا د رووهنن و پشت بەستنێ لسەر كريارا هزركرنێ دكەن.(نوفل،2011،ص241).

پێناسا كردەيی: ئالاڤێن فێركرنێ يێن ديتنێ نە كو ژ هەشت شێوەيێن نەخشەكری پێك دهێت تەكەزێ لسەر هەشت چاپوكيێن هزرا بنەرەتی دكەت. ڤەكولەران رابوو ب كارئينانا ستراتيجيەتا نەخشێن هزری دگەل قوتابيێن پولا دەهێ ئامادەيی د (گروپێ ئەزموونگەری يی ئێكێ دا، بۆ بابەتێ ئەدەبێ يێ بريار دايی ژ پەرتووكا زمان و ئەدەبێ كوردی، ب مەرەما بدەسڤە ئينانا هزر و زانياريێن بەرفرەە.

3- ستراتيجيەتا سووم: ستراتيجيەتا وانە گوتنی يە، گرنگيێ ب چاپوكيێن هزری دبابەتێن خواندنێ دا يێن دەستنيشانكری ددەت، هەروەسا پشكداريكرنا ماموستای دڤێ كريارێدا، ب مەرەما باشكرنا هزرا رەخنەيی و داهێنەرانەيە ل دەڤ قوتابی، واتە ژ شەش چاپوكيێن سەرەكی و گرنگ پێك دهێت (پرسياركرن، بەراوردكرن، چارەسەركرنا ئارێشان، پەيداكرنا لەوانەيان، پێشبينيكرن، دانابرياریێ). (الكبيسی و أفاقە، 2014،ص363).

پێناسەيا كردەيی: كومەكا پێرابوونانە كو ژلايێ ڤەكولەران ڤە هاتينە نەخشەكرن (پلانكرن) دگەل گروپێ ئەزموونگەری يێ دووی، د گوتنا بابەتێ ئەدەبێ كوردی دا بۆ قوتابيێن پولا دەهێ ئامادەيی پشكا وێژەيی، ب مەرەما بدەستڤە ئينانا زانين و هزر و زانيارايیان.

4- دەستكەفت: ئەو زانين و چاپوكينە، يێن كو قوتابی ژ دەرئەنجامێ ڤەكولينا بابەتەكی يان يەكەيكا فێربوونێ يێن دەست نيشانكری بدەست خۆڤە ئينايين.(العقيل, 2004،ص39).

پێناسەیا كردەیی: ئەو زانیارینە یێن قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی بەشێ ویژەیی ب دەستڤە ئینایین پشتی گوتنا بابەتی، و هاتینە پیڤان ب ئەوان نمرەیێن ب دەست خوڤە ئینایین دتاقیكرنا دەستكەفتی دا، یێن كو هاتینە بەرهەڤكرن ژلایێ ڤەكولەران ڤە ل دووماهیا ڤەكولینێ.

5- ئەدەب: ئاخفتنێن دارێژتی و رەهوانن مەبەست پێ ئەوە كارتێكرنێ ل سەر هەستێن خواندەڤانی و گوهدانی بكەت.ئەڤجا چ هوزان بیت یان پەخشان بیت.(عطية، 2006،ص263).

ڤەكولەران وەسا دیار دكەت، كو ئەدەب كومەكا بەرهەمێن نڤیسینە ب بلندترین و جوانترین خەیال دەربرینێ ژ بارێ ژیانا كومەلگەهێ دكەت، ژ هەمی لایەكی ڤە.

6- چاپوكی: دشیانێن قوتابی دایە خۆ بگونجینیت دگەل وان رەفتارێن هاتیینە رێكخستن، و بكاربینیت پێخەمەت بدەستڤە ئینانا ئارمانجێن دەستنیشانكری.(الطيب، 2006، ص136).

ڤەكولەران بشێوەیەكێ تیوری چاپوكیێ پێناسە دكەت: واتە قوتابی ب رەفتارو شیان و شەهرەزاییێن خۆ دشێت ئاستێ خۆ د كریارا فێركرنێ دا دیاربكەت.

7- هزر: ئەو كریارێن مێشكینە، یێن كو رویددەن دناڤ مێشكی دا بەری گوتنی یان كریارێ .(محمد،2005 ،ص135).

8- هزرا هیڤی خوازی: قوتابی هزر د وی هەلویستی و ئاریشێ دا بكەت، یێن كو دكەڤنە بەرسینگێ وی و دانانا نەخشەیەكێ پێدڤی ژبۆ تێگەهشتانا خۆ، و بجهئینانا وێ پلانێ تاكو بگەهیتە وان ئارمانجێن پێدڤی .(الديب ،2002،ص56).

پێنەسەیا كردەیی: ل دویڤ پیڤەرێ رافنی ئەو نمرە یا كو قوتابی بدەست خوڤە ئینایی ب نمرەیا سەرجەمی دهێتە پیڤان،دناڤ ڤەكولینێ دا هاتیە بكارئینان.

پشكا دووێ: لایەنێن تیوری و ڤەكولینێن بەرێ

ئێك: ستراتیجیەتا نەخشێن هزری Thinking : Maps Strategy

ستراتیجییەتا نەخشێن هزری ئەوا كو ل چەرخێ بیستێ ژلایێ (ئەلبرت ئیپتون(Albert Uptonی، ڤە هاتییە ئاڤاكرن ودهێتە هژمارتن ژ ئەوان ستراتیجییەتێن كو لسەر بنیاتێ هزركرنەكا ئاڤاكەر پەیدابوویە، پرۆسەیا هزركرنێ كاراكرن و چالاكرنا مێشكێ مرۆڤی یە، راستەوخۆ ژ جیهانا دەورووبەر د زانین و تێگەهشتنا مرۆڤی دا دهێت وئێكە ژ گرنگترین پرۆسەیان.

ژ دەرئەنجامێن چەندین گەشەكرنێن مێژوویی، پەیدابوونا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری ل سالا(1941ز) ،دەستپێكریە، و ل سالا (1958ز)ی ریتشارد سامسون(Richard Samson) ی، و ل سالا(1960ز) هاتیە بناڤكرن بناڤێ نموونەیا ئیپتون/ سامسونUpton/ Samson ول سالا (1970ز) دەستەیا ئافراندنێن زانستی ب رێیا تشارلز ادمز (Charles Adams)هاتە دامەزراندن، ئەڤ دەزگەهە رابوو ب پێشئێخستنا شیانێن چارەكرنا ئالۆزیان و كریارا هزركرنێ. (عبدالوهاب، 2007،ص21). هەروەسا ل دەستپێكا سالا 1970ز، تا دوماهیكا سالا 1980ز، ژمارەكا راپورتان ئاماژە لسەر گەشەبوونا ئاستێ قوتابییان دزمانێ ئینگلیزی دا و بابەتێ بیركارییێ دایە. (ابو سكران ،2012،ص23).

گرنگییا ستراتیجییەتا نەخشێن هزری:

نەخشێن هزری پشت بەستنێ لسەر خۆ و ئاستێ بەرپرسیارەتیێ ل دەڤ قوتابی زێدەدكەت، هەروەسا گەشەپێدانا هندەك چاپوكیێن چڤاكی، ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەری زێدە بوونا باوەری بخۆ هەبوونێ ل دەڤ قوتابی دكریارا فێركرنێ دا، واتە نەخشێن هزری یا هاریكارە لسەر چارەكرنا ئالۆزیان و زانینا وێ پەیوەندیا دناڤبەرا گوراوێن جودا جودا دا هەی، كەواتە ژ دیارترین گرنگییێن نەخشێن هزری، شیانێن

بریاردانێ و باشکرنا بیردانکێ و چاپوکێین پاش زانینێنە و تێگەهشتنا کویر و هەلسەنگاندنا خوێی ل دەف قوتابی زێدە دکەت، هەروەسا بلندکرنا ئاستێ بدەستڤە ئینانێ و پێکڤە گرێدانا تێگەهان و داهێنانێ و دەرئەنجامێن رێکخستی یێن دوماهییێ پێش دئێخیت، وکریارێن هزرکرنێ ب رێیا بسپوریان ڤەدگوهێزیتە ژدەرڤەی سنورێ قوتابخانێ .(الشافعی، 2006،ص43).

جورێن نەخشێن هزری:

ڤەکولینێن (مراد،2016)و (التتر،2017) ئاماژێ ب جورێن نەخشێن هزری ددەن ب ئەڤێ رەنگێ لخوارێ:

1- نەخشێ بازنەیی: ئەڤ نەخشەیە ژ دوو بازنەیێن دناڤ ئێك دا ب ئێك سەنتەر پێك دهێت، واتە بازنەیەکێ بچیك بازنەیەکێ مەزن دا دهێتە دروست کرن. کو هزرا سەرەکی دکەڤیتە دناڤ بازنەیێ بچیك دا، و هزرێن پەیوەندی ب بابەتی ڤەهەی دبازنەیێ مەزن دا دهێنە دیارکرن.

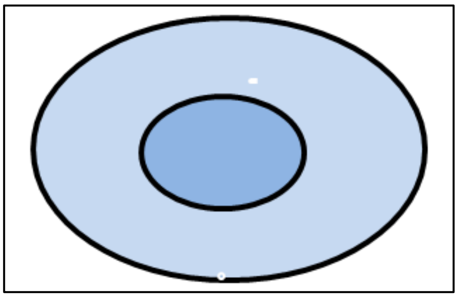

وێنەیێ (1)

2- نەخشێ پەڤیشکێ ژبازنەیەکێ سەنتەری پێك دهێت و کومەکا بازنەیێن دی ب دەوروبەرێ وێڤە دگرێداینە، کو بازنەیێ سەنتەری دا تێگەه یان ئەو تشتێ مەرەم پێ بهێتە دیارکرن تێدا دهێتە نڤیسین، و دبازنەیێن ل دەوروبەران دا هەین تایبەتمەندیێن بابەتی تێدا دهێنە دیارکرن.

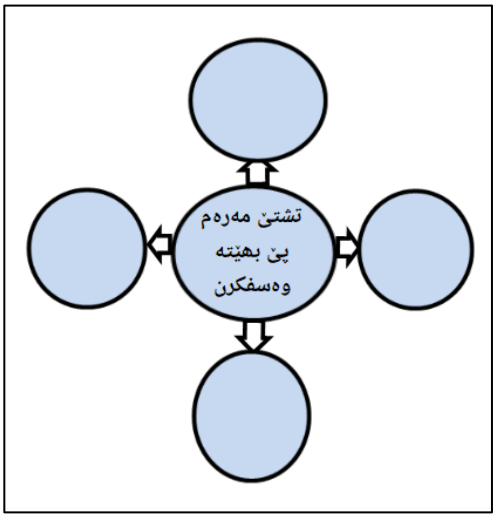

وێنەیێ (2)

3- نەخشەیێ دارێ: ئەو نەخشەیە کو تێگەه یان هزرا سەرەکی یا گشتی ل سەرێ نەخشەی دهێتە دیارکرن و ل دویف دا پێکهاتەیێن لاوەکی و هویرتر دهێنە دیارکرن هەروەسا ئێك ل دویف ئێکێ دا.

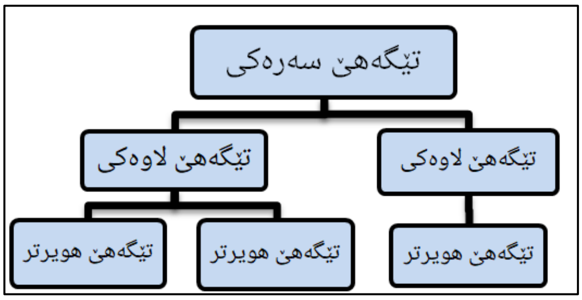

وێنەیێ (3)

4- نەخشێن پەڤیشکێ یێ تێکەل: ئەڤ نەخشەیە ژ دوو بازنەیێن سەنتەری یێن ل بەرامبەری ئێك پێك دهێن، کو ئەو تێگەه یان تشتێ مەبەست پێ بەراوردی دناڤبەرا وان دا بهێتە کرن، تێدا دهێنە دیارکرن، لێ ئەو بازنەیێن هەڤپشك دگەل ئێك و دگەل بازنەیێن سەرەکی یان سەنتەری تایبەتمەندیێن هەڤپشك دناڤدا دهێنە دیارکرن، لێ ل دەوروبەری هەر بازنەیەکێ سەنتەری کومەکا بازنەیان بخوڤە دگریت و دناڤ دا تایبەتمەندیێن هەر تێگەهەکێ ژئێك جودا تێدا تێدا دهێتە دیارکرن، هەروەسا ئەو لاکێشەیێن ل دویف دا ب شێوەیێ ل دویف ئێك دا دهێنە پرکرن .

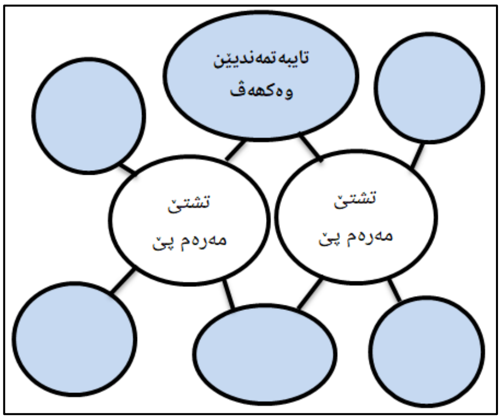

وێنەیێ (4)

5- نەخشەیێ کڤانەیی: کو ژ دووبەشان پێك دهێت بەشێ سەری تێگەه یان بابەتێن سەرەکی تێدا دهێتە نڤێسین و لسەر بەشێ ژێری تێگەهێن لاوەکی تێدا دهێنە نڤێسین و وێنەیێ چەندین کڤانەیێن دی ژێ ئەڤی بەشی دەردکەڤن ژبۆ نڤێسین و دیارکرنا چەندین بەشێن دی یێن لاوەکی.

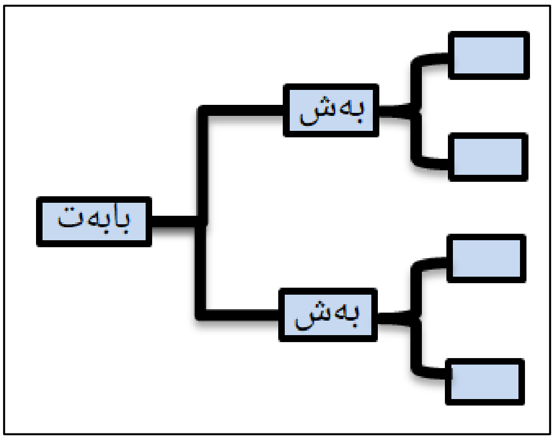

وێنەیێ (5)

6- نەخشێ چەقی: ژکومەکا لاکێشەیێن ل دویف ئێك دا پێك دهێت، کو دلاکێشەیا ئێکێ دا (دەست پێکێ)، هزرا زانستی یان پێنگاڤا ئێکێ یان رویدانێ یان بابەتێ سەرەکی

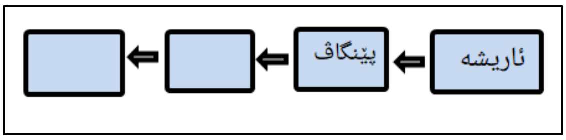

وێتەیێ (6)

7- نەخشێ فرەچەقی: پێك دهێت ژلاکێشەیەکا سەنتەری و کومەکا لاکێشەیان ژلایێ راستێ هەروەسا ژ کومەکا لاکێشەیان ژ لایێ چەپێ پێك دهێت. واتە د لاکێشەیا سەنتەری دا (رویدان) یان بابەتێ سەرەکی تێدا دهێتە دیارکرن و دلاکێشەیێن لایێ راستێ دا ئەگەرێن پەیدابوونا رویدانێ تێدا دهێنە دیارکرن، هەروەسا لاکێشەیێن لایێ چەپێ دەرئەنجامێن رویدانێ تێدا دهێنە دیارکرن.

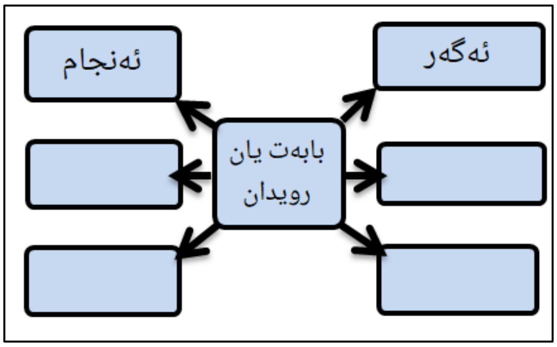

وێنەیێ (7)

8- نەخشێ پرێ: ئەو نەخشەیە یێ کو ژ دوولایەنان پێك دهێت، واتە دلایەنەکی دا زانیاری و تشتێن نوی تێدا دهێنە دیارکرن یێن کو مەبەست پێ قوتابی فێربین، هەروەسا لایەنێ دی ئەو زانیارییێن نێزیکی لایەنێ ئێکێ بن، یێن کو پێش وەخت لدەف قوتابی ئاشکرا تێدا دهێنە دیارکرن، کو بلەزتر و ب ساناهیتر فێرکرن بدەستڤەبھێت. (مراد،2016،ص153) و(التتر،2017، ص22).

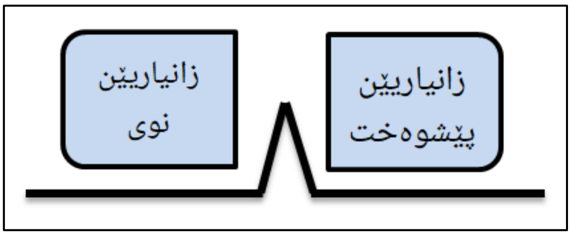

وێنەیێ (8)

پێنگاڤێن ستراتیجیەتا نەخشێن هزری:

تونی بوزان پێنگاڤێن ستراتیجیەتا نەخشێن هزری د ئەڤان خالێن ل خوارێ دا دیاردکەت:

1- لاپەرەکا سپی بەرهەڤ بکەین و ژ ناڤەراستا وێ دست پێ بکەین ئەڤ چەندە دێ ئازادیەکا تەمام ژ لڤینا مێشکی دەتە مە دهەمی بواران دا، کو پتر ب ئازادانە دەربرینێ ژ خۆ بکەین.

2- بكارئینانا شێوەیەكی یان نەخشەیەكی كو دەربرینێ ژ هزرا ناڤەندی بكەت، وێنە (شێوە)باشترە ژ ژمارەكا زۆرا پەیڤان.

3- بكارئینانا رەنگێن جورا وجور ل دەمێ بكارئینانا نەخشێن هزری، جونكە رەنگ وەكو وێنەی كار لسەر هژاندنا مێشكی دكەت.

4- گرێدانا لقێن سەرەكی ب شێوەیێ ناڤەندی ڤە، هەروەسا گرێدانا لقێن د ئێك ئاست دا...هتد، جونكە هزر ب رێیا گرێدانا هزرێ كاردكەت.

5- ئەڤ لقێن هاتینە وەرگرتن شێوەیەكێ خوار وەردگرن بەرامبەر هێلێن راست جونكە بكارئینانا لقێن راست بتنێ و سنورداركرنا ئەوان ئەڤ چەندە دێ بیتە ئەگەرێ هەبوونا بێزاریێ و دوو دلیێ د هزرا قوتابی دا، لێ لقێن خوار و پێگڤە گرێدایی هەر وەكو لقێن دارێ (چەقێن دارێ).

6- بكارئینانا پەیڤەكا سەرەكی دهەر رێزەكێ دا، ژبەر كو پەیڤا بتنێ پتر هێز و نەرماتیێ ددەتە مێشكی، دەرئەنجامێ ئەڤێ چەندێ كومەكا هزرێن پێكڤە گرێدایی بەرهەم دئینیت.

7- ب كارئینانا وێنەی ل دەمێ نەخشێن هزری دهێتە دارێژتن، چونكە هەر وێنەیەك باشترە ژ چەندین پەیڤان. (بوزان،2006 ،ص91).

دوو: ستراتیجیەتا سووم(swom) Strategy :

ل دەستپێكێ ستراتیجیەت وەكو زاراڤەكێ لەشكەری دهاتە نیاسین و مەبەست پێ ئەو بۆ هونەرێ بكارئینانا شیان و كەرەستێن ل بەردەست ب شێوازەكێ نموونەیی بهێنە بكارئینان، ب مەرەما بدەستڤە ئینانا ئارمانجان، ول دویف دا هاتە ڤەگوهاستن بۆ گورەپانا شارستانیێ و فێركاریێ و پاشان بكارئینانا ستراتیجیەتێ بەربەلاڤ بوو تا كو گەهشتیە دناڤ بوارێ كریارا وانەگوتنێ دا، واتە ستراتیجیەت ئەو پلانە یا كو چەوانیا گەهشتنا بۆ وان ئارمانجانێن دەستنیشانكری دیاردكەت و ئاماژێ ب تورەكا هزرێن ئالۆز و ب زەحمەت ددەت، هەروەسا شارەزایی و سەربۆر و ئارمانجان، كەواتە د چارچوڤەیەكێ گشتی دا كومەكا كریاران پێشكێش دكەت ب مەرەما گەهشتنا ئارمانجەكا دیاركری.(الربیعی، وصالح، 2011،ص171).

ناڤێ ستراتیجیەتا سووم (swom) ژ (باشترین نموونە یا فرەخوازی) هاتیە ناڤكرن، كەواتە ل هەمی خواندنگەهان ب پەیڤا (swom) هاتیە كورت كرن. واتە هەرپیتەك ژ ئەوان بەرامبەری پەیڤەكێ یە د زمانێ ئینگلیزی دا، (school wide optimun model)بۆ ئەڤێ چەندێ رێڤەبەرێ سەنتەرێ فێركرنا هزری یا پروفیسور روبرت سواریز Robert swarts)ی، هەروەسا رێڤەبەرێ سەنتەرێ شیانێن فێربوونا هزری و گەشەپێدانا بەهرەمەندیان ل وەلاتێ ئیماراتا عەرەبی عمر احمد (Omar Ahmed) بەشداری دئەڤێ چەندێ دا كریە، كەواتە ناڤێ ستراتیجیەتا سووم (swom) ژ دوو بەشان پێك دهێت بەشێ ئێكێ ژ پیتێن (sw) كو هەردوو پیتێن دەستپێكا ناڤێ (Swarts) ی نە و بەشێ دووێ ژ پیتێن (om) كو هەردوو پیتێن دەستپێكا ناڤێ(omer)ی نە هەردوو بەشان پێكڤە ناڤێ (swom)ژێ هاتیە دروست كرن، واتە بویە ستراتیجیەتا سووم(swom) ، جونكە بەرنامەیەكێ پێشكەفتی پیشكێشی مرۆڤایەتیێ كر، ب مەرەما فێربوونەكا سەركەفتی هەمی لایەنێن ئاڤاكرنا مرۆڤان بخۆ ڤە بگریت،واتە یاسا و رێنماییێن ستراتیجیەتا سووم (swom) ژینگەهەكا فێركرنێ یا سەركەفتی مسوگەر دكەت و پلانەكا رێكخستی و گشتگیر ب مەرەما برێڤەبرنا هەمی بەشێن وێ، واتە یا گشتگیرە ب بابەتێ خواندنێ ڤە و هەمی تاكەكەسێن ل قوتابخانێ .(جری،2017،ص385).

ئارمانجێن ستراتیجیەتا سووم (swom):

1- تێكەلكرنا كومەكا چاپووكی و كریارو نەریتێن مێشكی یێن بێگڤە گرێدایی ب رێكەكا سروشتی دهەلویستێ فێركرنێ دا، ل دۆر ستراتیجیەتێن

رێكخستی و زنجیرەیی و تەمام.(الهاشمی ودلیمی،2008،ص143).

2- بەرهەڤكرنا نەوەیكی كو شیانێن سەرەدەریكرنێ دگەل ئاریشان هەبن. (جری،2017،ص71)

3- بكارئینانا چاپوكیێن هزركرنێ دوانەگوتنێ دا هاریكاریا كاراكرنا مێشكێن قوتابیان دهەلویستێن جودا دا دكەت.

4- هاریكارە لسەر كورت كرنا دەرئەنجامێن راست و دروست یێن قوتابی بدەستڤە ئینایین د بابەتێ خواندنێ دا (ركابی، 2015، ص60).

5- گەشەكرنا بەهرەدارییێ ل دەف هەمی قوتابیان.

6- بەردەستكرنا كومەكا بەرفرەە ژ بێرابوون و شارەزاییێن كرداری دئاستەكێ بلند دا بۆ قوتابیان بەرهەڤ دكەت.

7-پێشكێشكرنا دویفچوونەكا پێشكەفتی بۆ فێربوونا قوتابیان لدویف گرنگیێن وان. (ریس و رونزولیRENZULLI,2011 ,p43& REIS).

بنەمایێن ستراتیجیەتا سوومswom)):

1 هیڤی خوازی وهزركرن شەنگستەو بنیاتێ فێركرنێ نە.

2- بەرچاڤ وەرگرتنا هزرو بیرێن قوتابیان وەكو شێوازێن هزركرنێ هەروەسا شێوازێن فێركرنا باش و جورێن ژیری و شیانێن جودا جودا، بەهرەیی ومەیل و پیتەدان هەروەسا لایەنێن جیاواز.

3- تێكەلكرنا كریارێن مێشكی یێن بەرهەم هێنەر و چاپووكیان هەروەسا كریارێن مێشكی یێن زانینێ ب رەنگەكێ رووهن و دەستنیشانكری د وانەگوتنا بابەتێن فێركرنێ دا، وئەڤ چەندە بناغەیێ استراتیجیەت لسەر هاتیە ئاڤاكرن.

4- گرنگی دان ب هەلچوون و هەست وسوز و ئاراستە و بیرو بووچوونان هەروەسا زانینا نافخویاقوتابی، كو ئەڤ چەندە نیڤا كریارا فێركرنێ یە.

5- كریار وپراكتیز و بجهئینان ئەڤ چەندە نیڤا دبیا كریارا فێركرنێ یە.(احمد عمر،2009،ص96-97 (

6- دشیاندایە چاپوكیێن هزركرنێ ب رێیا راهێنانكرنێ و كاركرنێ بهێنە باشكرن. (الكبیسی و اناقە،2014،ص 362).

گرنگیا ستراتیجیەتا سووم (swom) :

بكارئینانا ستراتیجیەتا سووم (swom) دوانەگوتنێ دا برێا پروگرامێن خواندنێ یێن جودا جودا مەرەم ژێ پتر كاریگەركرنا وانە گوتنێ یە، و دروستكرنا كاروانەكێ فێركرنێ یێ خوشگوزەرانە بۆ ماموستایی و قوتابیێن وی، كو قوتابی تێدا یێ ئازاد و سەربەخۆبیت، دڤێرەدا فێربوون لسەر بەشداریكرنا ئەوان شارەزاییێن فێركرنێ دراوەستیت یێن ئەوان پیشەییان گەشەدكەت ئەوێن كاریگەریكا ئەرینی لسەر فێربوونا قوتابی هەی، زێدەباری ئەڤێ چەندێ بجهئینانا یان پراكتیزكرنا ستراتیجیەتا سووم دكریارا فێركرنێ دا سەركەفتنێن مەزن ل دەف قوتابی و ماموستایی بدەستڤە دهێن د هەلویستێ فێركرنێ دا.(اسماعیل،2019،ص322).

پێنگاڤێن وانە گوتنێ لدویف ستراتیجیەتا سووم(swom) :

1- پێشكێش كرنا چاپوكیێ یان بابەتێ خواندنێ یێ ئارمانج پێ ب رێیا پلێتا كاركرنێ یان كومەكا چالاكیێن ژلایێ قوتابیان ڤە دهێنە بەرهەڤكرن ل دوف پێدڤیێن وانێ.

2- پێدانا نموونەیان ب مەرەما روهنكرنا سروشتێ چاپوكیێ، هەروەسا گەنگەشە دگەل قوتابی دهێتە كرن ل دوور تێگەهشتن و بكارئینانا چاپوكیێ.

3- دابەشكرنا قوتابیان بۆ سەر گرۆپان، كوهەر گرۆپەك ژ (4-6) قوتابیان پێك بهێن، هەروەسا قوتابی دهێتە راسپاردن بۆ راهێنانكرنێ لسەر كریارەكا گرنگا دیاركری د پلێتا كاركرنێ دا بۆ دەمەكێ دەستنیشانكری دا.

4- هەمی گرۆپ گەنگەشێ لسەر بابەتەکێ دیارکری دکەن و ل دویف دا هزرەك یان پێشنیارەك دهێتە پێشکێش کرن ژ لایێ قواتابیان ڤە .

5- دووبارەکرنا کریارێ لسەر بابەتی یان برگەیەکا دی ژ پلێتا کاری.

6- کورتکرنا بەرسڤان.

7- هەڵسەنگاندنا قوتابی دهێتە کرن لسەر ئەوا وەرگرتی.(حناوی،2018،ص375).

سێ: هزرا هیڤی خوازی Reflective Thinking :

هزرا هیڤی خوازی قوناغا دانا بریارێ بخوڤە دگریت، لێ قوناغا کریارا هزرکرنێ ل پێش ئەڤێ قوناغێ دهێت، ئەڤ چەندە دگەل قوناغا هزرکرنێ یان پشتی وێ رویددەت، واتە ل دەمێ تاکەکەس هزر ب هزرا هیڤی بکەت د ئەوی چاخی دا شیانێن پێکڤە گرێدانا هزران ب شارەزایێن کەڤن و نوی هەنە، هەروەسا ئەو هزرێن پێشبینی بۆ هاتییە کرن. و هاریکاریا قوتابی دکەت لسەر هزرکرنەکا کویر و باش د کریارێن پێدڤی دا، ب مەبەستا چارەکرنا ئارێشان وهەروەسا ئەوان پێنگاڤێن بکاردئینیت. و هەست ب بەرپرسیارکرنێ و رەفتارێن قوتابی گەشەدکەت. (الاگرش،2016،ص34).

چاپوکیێن هزرا هیڤی خوازی:

ڤەکولینا (الشرحه،2016) و ڤەکولینا (النجار،2013) ب ئەڤی شێوەیێ ل خوارێ چاپوکیێن هزرا هیڤی خوازی دیاردکەن:

1- تێبینی و هیڤی خوازی: ئەوە یا کو دشیاندایە دویراتیێن ئارێشێ بەرچاڤ بکەت و پێکهاتەیێن ئەوێ ئالوزیێ بدەتە نیاسین ئەڤجا چ ب رێیا ئاریشێ بخو بیت یان ب رێیا دانا شێوەیەکی ب مەرەما بەرچاڤ کرنا پێکهاتەیێن گرفتێ، داکو هەبوونا پەیوەندیێن ڤەدیتنێ بهێنە دیارکرن.

2- دیارکرنا خەلەتیان: ئەوە یا کو دشیاندایە ئەوان ڤالاهیێن دناڤ ئارێشێ دا هەین دەستنیشان بکەت، هەروەسا رێیا دەستنیشانکرنا ئەوان پەیوەندیێن نەدروست یان هندەك پێنگاڤێن خەلەت د بجهئینانا کریارێن پەروەدێ دا.

3- گەهشتن ژبۆ دەرئەنجامان: ئەوە کو دشیاندایە بگەهیتە پەیوەندیێن لوژیکی ب رێیا ڤەدیتنا ناڤەرۆکا ئارێشێ ب مەبەستا گەهشتن ب دەرئەنجامێن گونجایی.

4- دانا شرۆڤەرکرنێن رازیکەر: ئەوە یا کو شیان لسەر دانا واتیێن لوژیکی هەین ژبۆ دەرئەنجام و پەیوەندیێن پێکڤە گرێدانێ، ودبیت ئەڤ واتایە لسەر زانیاریێن کەڤن یان لسەر سروشت و تایبەتمەندیێن ئالوزیێ هاتبنە ئاڤاکرن .

5- بەرچاڤکرنا جارەسەریێن پێشنیارکری: دڤێرەدا شیان لسەر بەرچاڤکرنا پێنگاڤێن لوژیکی هەیە ب مەرەما جارەکرنا گرفتێن د رێیێ دا هەین، واتە ئەو پێنگاڤ پشت بەستنێ لسەر هزرێن مێشکی دکەت ژبۆ ئەوێ ئاریشەیا پێشبینیکری. (الشرحه،2016، ص39) و النجار،2013،ص32).

تەوەرێ دووێ: بەرچا ڤکرنا ڤەکولینێن بەرێ:

ئێك: ڤەکولینێن لدۆر کارتێکرنا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری لسەر ئاستێ بدەستڤەئینانێ و هزرا هیڤی خوازی بخۆڤەدگریت:

1- ڤەکولینا (مەعادلە،2014):

ئارمانج ژ ڤەکولینا (معادله،2014)ی، زانینا کاریگەریا بکارئیانا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری دباشکرنا خواندنێ و هزرا هیڤی خوازی د زمانێ ئینگلیزیێ دا ل دەڤ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی. ڤەکولەران سەمپل ب شێوەیەکێ بەرەلایی هەلبژارت کو ژ (72) قوتابیێن کچ پێکهاتبوو، و دابەشکرینە سەر دوو گرۆپان، گرۆپێ ئەزمووونگەری ژ (36) قوتابیێن کچ پێك هاتبوو، و بابەت ل دیف ستراتیجیەتا نەخشێن هزری وەردگرت، و کرۆپێ کونترولکار ژ (36) قوتابیێن کچ پێك هاتبوو، و هەمان بابەت ل دیف رێکا ئاسایی وەردگرت. ب مەرەما ب دەستڤەئینانا ئارمانجێن ڤەکولینێ،

ڤەکولەران پیڤەرێ (ئیزینك وولسن)ی، بۆ پیڤانا هزرا هیڤی خوازی بکارئینابییە، و پشتی ب دووماهیك هاتنا ماوێ ئەزموونێ و سەرەدەریێن ئاماری، ڤەکولەران گەهشتە چەندین ئەنجامان، ژوانا هەبوونا جیاوازیێن ئاماری دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێن بابەت لدیف ستراتیجیەتا نەخشێن هزری وەردگرت و ناڤەندێ نمرێن گرۆپێ کونترولکار یێن هەمان بابەت ب رێکا ئاسایی وەردگرت د تێگەهشتنا خواندنا بابەتێ ئینگلیزی و هزرا هیڤی خوازی دا، ئەف چەندە د بەرژەوندیا گرۆپێ ئەزموونگەری دا بوو. (معادلە،2014،ص62).

2 - ڤەکولینا (ابوجحجوح،2016):

ئەف ڤەکولینە هاتییە ئەنجام دان ب مەرەما زانینا کاریگەریا کارکێکرنێ دناڤبەرا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری و ناڤەندێ کونترولێ د گەشەپێدانا دەستکەفتێ زانستێ و هزرا هیڤی خوازی و ئاراستەییێن بەرف زانستێ ل دەف قوتابیێن پولا شەشێ بنەرەتی ل غەزە . سەمپلا ڤەکولینێ ژ (98) قوتابییان پێك دهاتبوو، گرۆپێ ئەزموونەگەری ژ(52) قوتابی بخۆڤە گرتبوون، و گرۆپێ کونترولکار ژ(46) قوتابییان پێکهاتبوو، ڤەکولەران چوار ئالاڤ دڤەکولینێ دا بکارئینایینە ژوانا تاقیکرنا دەستکەفتێ زانستێ و تاقیکرنا هزرا هیڤی خوازی، کو ل پێش و پاشیا ڤەکولینێ هاتبونە ئەنجامدان، هەروەسا پیڤەرێن ئاراستەییێن بەرەف بابەتێ زانستێ، وپێڤەرێ ناڤەندێ کونترولی. پشتی ب دوماهی هاتنا ئەزموونێ و سەرەدەریێن ئاماری دەرئەنجام ب کاریگەریا نەخشێن هزری ب شێوەیەکێ ئەرینی دیاربوون د گوتنا بابەتێ زانستێ دا د گەشەپێدانا دەستکەفتێ زانستێ و هزرا هیڤی خوازی و ئاراستەییێن بەرف بابەتێ زانستێ لدەف قوتابییان.هەروەسا کاریگەریێن ئاماری نەبوون دناڤ بەرا نەخشێن هزری و ناڤەندێ کونترولی دگەشەپێدانا هەرسێ گوراوێن کارتێکری.(ابو جحجوح،2016،ص، 1- 99).

دوو: ڤەکولینێن لدۆر کارتێکرنا ستراتیجیەتا سووم لسەر ئاستێ بدەستڤەئینانێ و هزرا هیڤی خوازی بخۆڤەدگریت:

1-ڤەکولینا(صرصور،2015): ئارمانجا ئەڤێ ڤەکولینێ دیارکرنا کاریگەریا بکارئینانا ستراتیجیەتا سووم (SWOM) د وەرزشی دا و ب دەستڤەئینانا تێگەهێن ئەندازەیی ل دەف قوتابیێن پولا شەشێ بنەرەتی. سەمپلا ڤەکولینێ ژ(111) قوتابیێن کچ و کورِ پێك هاتبوو، هەروەسا هاتبوونە دابەش کرن ل سەر دوو گرۆپان ژلایێ ڤەکولەران ڤە، گرۆپێ ئەزموونگەری ژمارا وان (56) قوتابیێن کچ و کورِ بوون، هەروەسا گرۆپێ کونترولکار ژمارا وان (55) قوتابیێن کچ و کورِ بوون. ڤەکولەران چەندین ئالاڤ ب مەرەما بدەستڤەئینانا دەرئەنجامێن ڤەکولینێ بکارئینان ژوانا، تاقیکرنا وەرزشێ و تاقیکرنا بدەستڤەئینانا تێگەهێن ئەندازەیی و بابەتێ خواندنێ. پشتی بکارئینانا ئالاڤان و شرۆڤەکرنێن ئاماری ڤەکولەران چەندین دەرئەنجام ب دەست خۆڤە ئینان، ژوانا: هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د تاقیکرنا هزرکرنا وەرزشێ دا و ئەف چەندە د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەری دا بوو. هەروەسا هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د تاقیکرنا هزرکرنا وەرزشی د رەگەزان دا ئەف چەندە د بەرژەوەندیا قوتابیێن کچ دابوو. هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د تاقیکرنا هزرکرنا وەرزشی د کاریگەریێ دا دناڤبەرا گرۆپان و رەگەزان دا، ئەف چەندە د بەرژەوەندیا قوتابیێن کچ یێن گرۆپێ ئەزموونگەری دابوو . جیاوازیێن ئاماری نینن د تاقیکرنا بدەستڤە ئینانا تێگەهێن ئەندازەیی یێن تایبەت د گرۆپان دا. هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د تاقیکرنا دەستکەفتێ تێگەهێن ئەندازەیی یێن تایبەت ب رگەزان ڤە، ئەف چەندە د بەرژەوەندیا قوتابیێن کچ دابوو. هەبوونا

جیاوازیێن ئاماری د تاقیکرنا دەستکەفتێ تێگەهێن ئەندازەیی دا د کاریگەریێ دا دناڤبەرا گرۆپان و رەگەزان دا، ئەڤ چەندە د بەرژەوەندیا قوتابیێن کچ دابوو، د گرۆپێ کونترولکار دا.(صرصور،2015،ص، 177-1).

2 - ڤەكولینا (المرسومی،2011):

ئەڤ ڤەکولینە ل زانکویا بەغدا ل عیراقێ هاتیە ئەنجام دان ئارمانج ژێ زانینا کاریگەریا بکارئینانا ستراتیجیەتا سووم(SWOM) د دەستکەفتێ بابەتێ ئەدەبێ دا ل دەڤ قوتابیێن کچ یێن پولا یازدێ ئامادەیی – ویژەیی. سەمپلا ڤەکولەران هەلبژاتی ژ (72) قوتابێن کچ پێك دهات کو (37) قوتابێن کچ د گرۆپێ ئەزموونگەری دا و (35)) قوتابێن کچ د گرۆپێ کونترولکلر دا.هەروەسا پشت بەستن لسە دیزاینا ئەزموونگەریا گرۆپان کر. ڤەکولەران هەڤسەنگی دناڤبەرا هەردوو گرۆپان دا د گوراوێن تاقیکرنا شیانێن زمانڤانییێ و ژیێ قوتابییان ب هەیڤ و زانیاریێن بەروەخت و دەستکەفتێ خواندنێ یێ دایك وبابان . پشتی شرۆڤەکرنێن ئاماری یێن گەنجایی برێیا هاوکێشا(t.test) ێ، ڤەکولەران گەهشتە ئەڤان ئەنجامان، ژوانا، هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێن بابەتێ ئەدەبێ ب ستراتیجیەتا سووم وەردگرت، دناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ کونترولکار یێن هەمان بابەت ب رێکا ئاسیی وەردگرت.

جیاوازیێن ئاماری نیین د ئاستێ (0.05)دا، دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن دەستکەفتێ قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەری یێن بابەتێ ئەدەبێ ب ستراتیجیەتا سووم وەردگرت، دناڤەندێ نمرێن دەستکەفتێ قوتابیێن گرۆپێ کونترولکار یێن هەمان بابەت ب رێکا ئاسیی وەردگرت. (المرسومی، 2011، ص2-153).

سێ: هەڤسەنگی و ئاماژە و مفا وەرگرتن ژ ڤەکولینێن بەرێ، سەبارەت گۆراوێ ستراتیجییەتا نەخشێن هزری و سووم (swom):

1 - ئارمانجا ڤەکولینێ: ئارمانج ژ ڤەکولینا (معادله،2014)ی، زانینا کاریگەریا بکارئیانا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری دباشکرنا خواندنێ و هزرا هیڤی خوازی د زمانێ ئینگلیزیێ دا ل دەڤ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی. و ئارمانج ژ ڤەکولینا (ابوجحجوح،2016)، ئەڤ ڤەکولینە هاتییە ئەنجام دان ب مەرەما زانینا کاریگەریا کارکێکرنێ دناڤبەرا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری و ناڤەندێ کونترولێ د گەشەپێدانا دەستکەفتێ زانستێ و هزرا هیڤی خوازی و ئاراستەیێن بەرف زانستێ ل دەڤ قوتایابیێن پولا شەشێ بنەرەتی ل غەزە ئارمانجا ڤەکولینا(صرصور،2015) دیارکرنا کاریگەریا بکارئینانا ستراتیجیەتا سووم(SWOM) د وەرزشی دا و ب دەستڤەئینانا تێگەهێن ئەندازەیی ل دەڤ قوتابیێن پولا شەشێ بنەرەتی. وئارمانجا ڤەکولینا(المرسومی،2011) کاریگەریا بکارئینانا ستراتیجیەتا سووم(SWOM) د دەستکەفتێ بابەتێ ئەدەبێ دا ل دەڤ قوتابیێن کچ یێن پولا یازدێ ئامادەیی – ویژەیی، و ئارمانجا ڤەکۆلینا ل بەردەست ژی زانینا کاریگەرییا ستراتیجییەتێن نەخشێن هزری و سووم بۆ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی دگوتنا بابەتێ ئەدبێ کوردی دا و گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی ل دەڤ وان.

2- قەبارێ ڤەکولینێ: ڤەکولینا (معادله، 2014) (73) قوتابیێن کچ پێکدهات، و ڤەکولینا (ابوجحجوح،2016)(98)قوتابییان پێکدهات و ڤەکولینا (صرصور، 2015) (111) قوتابیێن کچ و کوڕ پێکدهات، وڤەکولینا (المرسومی، 2011) (72) قوتابیێن کچ پێکدهات، و ژمارا قوتابیێن د ڤەکولینا ل دەردەست دا دێ گەهیتە (71) قوتابییان .

3- دیزاینا ئەزموونگەری: د چارچوڤەیێ دیزاینا ئەزموونگەری دا ، ڤەكولینێن بەرێ دیزاینا ئەزموونگەری ل دویف ئارمانج و ژمارا گوراوێن سەربەخۆ و كارلێكری دیزایینا گرۆپێن هەڤسەنگ هەلبژارتییە، پتریا ڤەكولینێن بەرێ یێن هاتینە بكارئینان د هەردوو تەوەران دا دوو گرۆپ بووینە گرۆپەك ئەزموونگەری و گرۆپەك كونترولكار، ودیزایینا ئەزموونگەریا ڤەكولینا ل بەردەست ژی ل دویف ئارمانجێ دیزایینا ئەزموونگەریە بۆ سێ گرۆپان دوو ئەزموونگەری و ئێك ژی كونترولكار پێكدهێت دێ هێتە هەلبژارتن.

4- قوناغێن خواندنێ: ستراتیجییەتێن نەخشێن هزری و سووم (swom) و بكارئینانا وان وەكو ستراتیجیەت یان رێكەك یان شێوازەك یاتایبەت نینن ب قوناغەكا خواندنێ ڤە، واتە ل سەر هەمی قوناغێن خواندنێ د گونجاینە و هاتینە ئەنجام دان، وەكی دیار د ئەوان ڤەكولینێن بەرێ دا، یێن هاتینە بكارئینان د قوناغێن خواندنێ یێن جودا جودا، مینا ڤەكولینا (معادله،2014)وڤەكولینا (المرسومی، 2011) لسەر قوناغا ئامادەیی هاتینە ئەنجامدان، وڤەكولینا (ابوجحجوح،2016) و ڤەكولینا (صرصور ،2015) لسەر قوناغا بنەرەتی هاتینە ئەنجامدان، لێ ڤەكولینا ل بەردەست ژی ل سەر قوناغا ئامادەیی دێ هێتە ئەنجام دان.

5- رەگەز: ڤەكولینێن بەرێ دا سەمپلێن ئەڤان ڤەكولینا هەردوو رەگەز هاتیینە وەرگرتن، مینا ڤەكولینا (معادله،2014)،وڤەكولینا (المرسومی، 2011) لسەر كچان هاتبوونە ئەنجامدان، وڤەكولینا (ابوجحجوح، 2016)لسەر كوڕان هاتبوو ئەنجامدان وڤەكولینا (صرصور،2015) لسەر قوتابیێن كوڕ و كچ هاتییە ئەنجامدان، وڤەكولینا ل بەردەست ژی ل سەر رەگەزێ كوڕان دێ هێتە ئەنجام دان.

6- ئالاڤێن ڤەكولینێ: د هەر ڤەكولینەكێ دا ژ ڤەكولینێن بەرێ و دهەردوو تەوەران دا و ل دویف ژمارا گوراوێن سەربەخۆ ئالاڤێن گونجایی بكارئینانینە، ئەو ئالاڤێن د ڤەكولینێن بەرێ دا هاتینە بكارئینان ب مەرەما پیڤانا كارتێكرنا گوراوێ سەربەخۆ ب سەر گوراوێ كارتێكری. ڤەكولینا ل بەردەست ژی ڤەكولەران دوو ئالاڤێن ڤەكولینێ بەرهەڤكرینە، ئێك دەستكەفتێ بابەتێ ئەدەبێ و ئێك بۆ پیڤەرێ هزرا هیڤی خوازی.

7- هوكارێن ئاماری: پتریا ڤەكولینێن بەرێ ئاماژە دایە ب هوكارێن جودا یێن ئاماری ل دویف ئارمانج و گریمانێن گونجایی یێن هەر ڤەكولینەكێ ئەوێن هاتینە بكارئینان، بۆ سەمپلێن ژێك جیاواز پشت بەستن كرییە لسەر تاقیكرنا تایی(T.test)ێ و هاوكێشا (Anova)ئەنووڤا و چەندەین هاوكێشێن یێن هاتینە بكارئینان.وڤەكولینا ل بەردەست ژی هوكارێن ئاماری یێن لگەلدا دگونجیت بۆ دەرێخستنا دەرئەنجامان دێ بكارئینیت.

8- ئەنجامێن ڤەكولینێن بەرێ: پتریا ڤەكولینێن بەرێ ل سەر هندێ رێكەفتینە، كو تاكە كەسێن گرۆپێن ئەزموونگەری ئەوێن ستراتیجیەتا نەخشێن هزری و سووم(swom) بكارئینای دسەركەفتینە، ب بەراوردیكرنا تاكەكەسێن رێك و ستراتیجییەتێن دی بكارئیناین.و ڤەكولەران دێ ئەنجامێن ڤەكولینا ل بەردەست ل پشكا چوارێ د ئەڤێ ڤەكولینێ دا دەتە دیاركرن.

مفاوەرگرتن ژ ڤەكولینێن بەرێ ب مەبەستا بەرهەڤكرنا ڤەكولینا ل بەردەست:

پشتی كو ب تەمامی دهەردوو تەوەران دا ڤەكولینێن بەرێ هاتیینە دیاركرن و بەرچاڤكرن، ڤەكولەران مفا ژ گەلەك لایەنان ڤە بدەستڤەئینا، وەكو:

ڤەكولەران مفا ژ ڤەكولینێن بەرێ وەرگرتینە د دارشتنا ئاریشێ و هەلبژارتنا دیزاینا ئەزموونگەریێ. ودانانا ئارمانجانێن ڤەكولینێ و دەستنیشانكرنا وان و دارژتنا گریمانێن ڤەكولینێ دا، و ب رێكا ڤەكۆلینێن

بەرێ لایەنێ تیوری یێ گۆڕاوێن ڤەکۆلینا لبەردەست هاتە دارێتن،وهەلبژارتنا سەمپل و کومەلا ڤەکولینێ، و چەندین کریارێن دی. وهویێن ئاماری و بەرهەفکرنا ئالاڤان ڤەکولینێ دەستنیشانکرن و دارێتن.

پشکا سێ: کریارێن ڤەکولینێ:

ئێك: دیزاینا ئەزموونگەری

ڤەکولەران ئەو دیزاینا ئەزموونگەریێ بکارئینا کو ژ سێ گرۆپێن هەڤسەنگ د ژمارەکا گوراوان دا پێك دهێت، دوو گرۆپێن ئەزموونگەری و گرۆپێ سێێ یێ کونترولکار، هەروەسا تاقیکرنا پێشیێ و یا پاشیێ بۆ گوڕاوێ چاپوکیێن هزرا هیڤی خوازی و تاقیکرنا پاشیێ بتنێ بۆ دەستکەفتێ خواندنێ هاتنە بجهئینان. دیزایین ب ئەڤێ شێوەی هات.

خشتێ ژمارە (1)

دیزایینا ئەزموونگەریێ بۆ ڤەکولینێ

گرۆپ	گۆڕاوێ سەربەهۆ (رێکا وانەگوتنێ)	گوراوێ کارتێکری (تاقیکرنا پاشینێ)
ئەزموونگەری ۱	نەخشێن هزری	دەستکەفتێ ژخواندنێ هزرا هیڤی خوازی
ئەزموونگەری ۲	سووم (swom)	
رێکا بەربەلاڤ	رێکا بەربەلاڤ	

دوو: کومەل و سەمپلا ڤەکولینێ

أ- کومەلا ڤەکولینێ: کومەلا ڤەکولینا ل بەردەست ژ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی ژ ئامادەییێن د سنورێ خواندنا سپێدهیان دا ل قوتابخانێن پەروەردا رۆژ هەلات ل سەنتەرێ پارێزگەها دهوکێ بوون، بۆ سالا خواندنێ (2020-2021)، ژ پێدڤیا ئەڤێ ڤەکولینێ هەلبژارتنا قوتابخانەکا کوراێ ژ سەرجەمێ (8) قوتابخانان کو ژمارا قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی (1781) بوون، و ژمارا هوبێن پولا دەهێ ئامادەیی ژ (3) هوبەیان کێمتر نەبن، ڤەکولەران ب مەرەما بدەستڤە ئینانا ئەڤان زانیاریان سەرەدانا هوبا ئامار و پلاندانێ کر ل رێڤەبەریا گشتی یا پەروەردا دهەکێ و رێڤەبەریا پەروەردا رۆژ هەلات .

ب - سەمپلا ڤەکولینێ: ڤەکولەران ئامادەیا (پێشەوا) یا کوراێ یا خواندنا سپێدەهیان ب مەرەم هەلبژارت بۆ ئەنجامدان و پراکتیزکرنا کردارێن ئەزموونگەریێ، پشتی سەرەدانا ئامادەیا پێشەوا هاتیە کرن ژلایێ ڤەکولەرانڤە دناڤا قوتابخانێ دا شەش پولێن دەهێ وێژەیی بخۆ ڤە دگرتن، ڤەکولەران ب شێوەیەکێ بەرەلایی(3) سێ پول ژ وانا هەلبژارتن بۆ مەرەما ئەنجامدانا کردارا ڤەکولینێ، کو ئەو ژی هوبەیێن (و- ز- ح) بوون، کو ژمارا وان (71) قوتابیێن کوڕ بوون، هەروەسا ڤەکولەران ب شێوەیێ هەرەمەکی ل سەر سێ گرۆپان دابەش کرن، هوبا (ح) ژمارا وان (21) قوتابی بوون، بۆ گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ، و هوبا (ز) ژمارا وان (26) قوتابی بوون، بۆ گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ، و هوبا (و) ژمارا وان (24) قوتابی بوون، بۆ گرۆپێ کونترولکار،و لدیف دا، ب شێوەیەکێ رۆهنتر ڤەکولەران ئەو قوتابیێن سەرنەکەفتین یێن سالا خواندنێ (2019-2020)ێ، یێن هەردوو گرۆپان ب شێوەیەکێ ئاماری ڤەدەرکرن. وەکی دیار د خشتێ ژمارە (2).

خشتێ ژمارە (2)

ژمارا قوتابیێن سەمپلا ڤەکولینێ

گرۆپ	هۆبە	ستراتیجیەت/ رێکا وانەگوتنێ	ژمارا قوتابیان: پێش دویر ئێخستنێ	دویر ئێخستن	پاش دویر ئێخستنێ
ئەزموونگەری ۱	ح	نەخشێن هزری	۲۳	۲	۲۱
ئەزموونگەری ۲	ز	سووم (swom)	۲۸	۲	۲٦
کونترولکار	و	رێکا بەربەلاڤ	۲۷	۳	۲٤
سەرجەمێ گشتی			۷۸	۷	۷۱

سێ: هەڤسەنگیا گرۆپان: ڤەکولەران هەڤسەنگیا ئاماری دناڤبەرا قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ

دا، د گۆڕاوێن (دەستكەفتێ بابەتێ ئەدەبێ و هزرا هیڤی خوازی، ئاستێ بیرتیژیێ یێ قوتابییان، ئاستێ زانینێ یێ دایك و بابێن قوتابییان) ئەنجامدا، پشتێ بكارئینانا سەرەدەرییێن ئاماری ب تاقیكرنا دووری یا ئێك لا، و كایی دووجایی بۆ ئاستێ زانینێ یێ دایك و بابان، ئەنجام د خشتێێن ژمارە (3)و(4) هاتیینە دیاركرن .

خشتێ ژمارە (3)

ئەنجامێن شرۆڤەكرنا دووری یا ئێك لا یا هەرسێ گرۆپێن ڤەكولینێ یێن گۆڕاوێن هاتیینە دیاركرن

مانادارى دئاستێ ٠.٠٥		ماناداری نینە		
نرخێ تائی	خشتەكی	٣.١٣٥		
	دەركەفتی	١.٠٨٠		
ناڤەندێ سەرجەمێ دووجاییا		٤٩٨١٢.٧٤٨	٤٦١١١.٨٨٤	
سەرجەمێ دووجاییا		٩٩٦٢٥.٤٩٦	٣١٣٥٦٠٨.٠٨١	٢٢٥٢٣٣.٥٧٧
پلا ئازادیێ		٢	٦٨	٧٠
دووری ئێك لا		دناڤبەرا گرۆپاندا	دناڤبەرا گرۆپاندا	سەرجەم
لادانێن پیڤەری		١٦.٦٣٦١٦	٣٥٣.٦١٣٠٠	١٣.٢١٨٨٢
ناڤەندێ ژمێری		٢١٢.٤٧٦٢	٢٨٣.٣٤٦٢	٢٠٠.٧٠٨٣
گرۆپ		ئەزموونگەری ١	ئەزموونگەری ٢	كونترولكار
خشتە		تەمەنێ قوتابیان		

مانادارى دئاستێ ٠.٠٥		ماناداری نینە		
نرخێ تائی	خشتەكی	٣.١٣٥		
	دەركەفتی	.٦٧٢		
ناڤەندێ سەرجەمێ دووجاییا		٩.٧٧١	١٤.٥٤٥	
سەرجەمێ دووجاییا		١٩.٥٤٢	٩٨٩.٠٥٠	١٠٠٨.٥٩٢
پلا ئازادیێ		٢	٦٨	٧٠
دووری ئێك لا		دناڤبەرا گرۆپاندا	دناڤبەرا گرۆپاندا	سەرجەم
لادانێن پیڤەری		٣.٨٩٧٥٠	٣.٥٠٢٠٩	٤.٠٥٧٣٣
ناڤەندێ ژمێری		١١.٧٦١٩	١١.٧٦٩٢	١٢.٨٧٥٠
گرۆپ		ئەزموونگەری ١	ئەزموونگەری ٢	كونترولكار
خشتە		زانیارییێن بەرێ		

مانادارى دئاستێ ٠.٠٥		ماناداری نینە		
نرخێ تائی	خشتەكی	٣.١٣٥		
	دەركەفتی	.١٥٣		
ناڤەندێ سەرجەمێ دووجاییا		٣.١٦٦	٢٠.٧٠٠	
سەرجەمێ دووجاییا		٦.٣٣١	١٤٠٧.٥٨٤	١٤١٣.٩١٥
پلا ئازادیێ		٢	٦٨	٧٠
دووری ئێك لا		دناڤبەرا گرۆپاندا	دناڤبەرا گرۆپاندا	سەرجەم
لادانێن پیڤەری		٤.٩٦٦٠٨	٤.٣٤٦٧١	٤.٣٨٣٧٦
ناڤەندێ ژمێری		٢٠.١٩٠٥	١٩.٥٧٦٩	١٩.٥٠٠٠
گرۆپ		ئەزموونگەری ١	ئەزموونگەری ٢	كونترولكار
خشتە		ئاستێ بیرتیژیێ یێ قوتابییان		

مانادارى دئاستێ ٠.٠٥		ماناداری نینە		
نرخێ تائی	خشتەكی	٣.١٣٥		
	دەركەفتی	.١٩٣		
ناڤەندێ سەرجەمێ دووجاییا		٥١.٣٦٩	٢٦٦.٧٧٧	
سەرجەمێ دووجاییا		١٠٢.٧٣٧	١٨١٤٠.٨١٢	١٨٢٤٣.٥٤٩
پلا ئازادیێ		٢	٦٨	٧٠
دووری ئێك لا		دناڤبەرا گرۆپاندا	دناڤبەرا گرۆپاندا	سەرجەم
لادانێن پیڤەری		١٨.٠٢٩٤٧	١٨.٢٦٧٥٨	١١.٩٧٢٧٢
ناڤەندێ ژمێری		١٦٤.٤٧٦٢	١٦٧.٢٣٠٨	١٦٦.٩٥٨٣
گرۆپ		ئەزموونگەری ١	ئەزموونگەری ٢	كونترولكار
خشتە		تاقیكرنا پێشینێ یا هزرا هیڤی خوازی		

د خشتەیێ ژمارە(3) دا دیاردبیت كو نرخێ (F) یێ دەركەفتی یێ هەر گۆڕاوەكی كێمترژ نرخێ وێ یێ خشتەیی دئاستێ ماناداری (0.05) دا و ب نمرەیا ئازادیێ (2 - 68)، ئەڤەژی راماناا ئەوێ چەندێ ددەت، كو هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگ دهێنە هژمارتن دئەڤان گۆڕاوان دا.

خشتێ ژمارە(4)

ئەنجامێن تاقیکرنا کای دووجایی بۆ هەڤسەنگیێ دناڤبەرا قوتابییێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ دئاستێ خواندنا دایکان وبابان دا

ماناداری دئاستێ ٠.٠٥		ماناردای نینه		
نرخێ کای دووجا	خشتەکی	٩.٤٩		
	دەرکەفتی	٠.١٤٠		
پلا ئازادیێ		٤		
ژمارا قوتابیان		٢١	٢٦	٢٤
پەیمانگەھ و پێهەل		٥	٧	٦
ناڤنجی و ئامادەیی		٧	٨	٧
نەخوێندەوار و سەرەتایی		٩	١١	١١
گرۆپ		ئەزموونگەری ١	ئەزموونگەری ٢	كونترولكار
گوراو		دایك		
ماناداری دئاستێ ٠.٠٥		ماناردای نینه		
نرخێ کای دووجا	خشتەکی	٩.٤٩		
	دەرکەفتی	٢.١٦٨٣		
پلا ئازادیێ		٤		
ژمارا قوتابیان		٢١	٢٦	٢٤
پەیمانگەھ و پێهەل		٥	٦	٥
ناڤنجی و ئامادەیی		٨	٧	١١
نەخوێندەوار و سەرەتایی		٨	١٣	٨
گرۆپ		ئەزموونگەری ١	ئەزموونگەری ٢	كونترولكار
گوراو		باب		

- استگوییا تاقیکرنێ: ب رێکا کردارێن ڤەکولینێ ڤەکولەران ئەڤ جورە راستگوییە دەرئینایە، وەکو دارشتنا ئارمانجێن رەوشتی ژ بابەتێ خواندنێ و بەرهەڤکرنا بەندێن تاقیکرنێ، و نەخشێ تاقیکرنێ و دەر ئینانا ئاستێ بزەحمەتیێ یێ بەندێن تاقیکرنێ و هەروەسا هێزا ژێك جوداییێ و کارایا بەدیلێن نەدروست. وپاشی دهێنە بەرچاڤکرن لسەر کومەکا بریاردەر و شارەزا و بسپورێن تایبەتمەند ب مەرەما وەرگرتنا بیر و رایێن وان وپشت بەستن ب رێژا (80%) و دسەردا بوو، بۆ وەرگرتن و هێلانا بەندان.

ئەنجام دخشتێ ژمارە(4) هاتینە دیارکرن کو نرخێ کای دووجاییێ دەرکەفتی کێمترە ژ نرخێ خشتەیی ب پلا ئازادیێ کو(4)ە، و د ئاستێ مانادارى(0.05)دا، ئەڤەژی رامانا ئەوێ چەندێ ددەت، کو هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگ دهێنە هژمارتن دئەڤی گۆڕاوان دا.

چوار: ئالاڤێن ڤەکولینێ :

ئێك- تاقیکرنا بابەتێ ئەدەبێ: ڤەکولەران تاقیکرنا بابەتێ ئەدەبێ هەلبژارتن ژ گەلەکان بەرهەڤکر،لدیف ئەڤان پێنگاڤان:

أ- دەستنیشانکرنا بابەتێن خواندنێ: ڤەکولەران پشت بەستن لسەر بابەتێن ئەدەبێ کوردی کر یێن بریاردایی کو بهێنە خواندن بۆ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەی بۆ سالا خواندنێ (2020- 2021)، د پەرتووکا زمان وئەدەبێ کوردی دا، کو دبنە (10)دەه بابەتێن سەرەکی، کو بەرووەخت د سنورێ ڤەکولینێ دا هاتینە دەستنیشانکرن.

ب- دەرئێخستنا ئارمانجێن رەفتاری: ڤەکولەران ل ژێر پولینکرنا(Bloom)ی، یێن زانینێ هژمارەکا ئارمانجێن رەفتاری د ئەڤان ئاستان دا دارێشتن (بیرئینان، تێگەهشتن، شرۆڤەکرن، پراکتیك، هەلسەنگاندن)، ڤەکولەران لیستا ئارمانجان دگەل کوپیەکا ناڤەرۆکا بابەتێ بریاردایی بەرچاڤی بریاردەران و بسپۆرێن د بیاڤێ پەروەدێ وپەروەردا دەروونناسی دا و سەرپەرشتیار و ماموستایێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی کرن ڤەکولەران بیرو بوچوون و تێبینیێن ئەوان ل بەرچاڤ وەرگرتن و پشت ب رێژا (80%)ێ،و د سەردا بەستییە، ئەوژی ل دویف هاوکێشا (جی کۆبەر-J.Cooper).

ج- دارێتنا بەندێن تاقیکرنا بابەتێ ئەدەبێ کوردی: ڤەکولەران تاقیکرنەکا بابەتێ ئەدەبێ ژ جورێ هەلبژارتن ژگەلەکان یا پاشیێ بەرهەڤکر.

د- شرۆڤەکرنا ئاماری یا بەندێن تاقیکرنێ: ڤەکولەران تاقیکرن ل سەر (100) قوتابیێن پولا دەهێ یێن ئامادەییا (لوقار) یا کوران،کو هەمان بابەت وەرگرتینە. پشتی راستڤەکرنا بەرسڤێن قوتابیێن سەمپلا پەی پێرد و ڤەدەرکرنا (7)یەکەیێن تاقیکرنێ جونکە قوتابیێن سالا پێشیێ ڤەمابوون.

1- ئاستێ ب زەحمەتیا بەندان: ئاستێ بزەحمەتیێ یێ هەر بەندەکی ژ بەندێن تاقیکرنێ هاتنە

دەرئێخستن ژلایێ ڤەكولەرانڤە و دیار بوو ئاستێ بزەحمەتیا بەندێن تاقیكرنێ ژ جورێ بابەتی كەفتنە دناڤبەرا (0.53 – 0.68) و ئاستێ بزەحمەتیا بەندێن تاقیكرنا ژ جورێ گوتاری ب بەرسڤێن بەند كەفتنە دناڤبەرا (0.52-0.77)،جونكە ئاستێ بزەحمەتیا بەندێ تاقیكرنێ ب ئاستەكێ پەسەندكری دهێنە هژمارتن، ئەگەر بكەڤنە دناڤبەرا (20 -80).

2- هێزا جیاوازیێ یا بەندان: پشتی دەرئێخستنا هێزا ژێكجودایێ بۆ بەندێن تاقیكرنێ ژ جورێ بابەتی ژلایێ ڤەكولەرانڤە، دیار بوو نرخێن وان دكەڤنە دناڤبەرا (0.30- 0.52)، و بەندێن گوتاری ژ جورێ بەرسڤێن بەند دكەڤنە دناڤبەرا (0.32-0.40)، ئەڤە رامانا ئەوێ چەندێ دگەهینیت، كو هەمی بەندێن تاقیكرنێ ب پەسەندی دهێنە وەرگرتن، ئەگەر هێزا ژێكجودایێ ژ(0.30) پتربیت.

3- كارایا بەدیلێن شاش: پشتی سەرەدەریێن ئاماری دیار بوو هەر بەدیلەك ژ بەدیلێن نەدروست یێن هەمی بەندێن ئەزموونێ یێن هەلبژارتن ژ گەلەكان د باش و سەرنج راكێش بوون.

4- رۆهنییا رێنماییێن تاقیكرنێ و دەسنیشانكرنا دەمێ وێ: دەمێ تاقیكرنا بابەتێ ئەدەبێ ،و (45) خولەك وەك ناڤەندێ بەرسڤدانا قوتابیان ل سەربەندێن تاقیكرنا بابەتێ ئەدەبێ یێ باش و گونجاییە بۆ بەرسڤدانێ.

–نەگورییا تاقیكرنا بدەستڤەئینانا بابەتێن ئەدەبێ: ڤەكولەران هاوكێشا (كیودر- ریتشاردسوون-K (R20بكارئینا ب مەرەما دەرئێخستنا نەگورییا تاقیكرنێ كو هاوكێشەكە بۆ تاقیكرنێن بابەتی دهێتە بكارئینان بۆ پیڤانا ئاستی یا گونجایە، پشتی سەرەدەریێن ئاماری دگەل بەرسڤێن بەندێن تاقیكرنا هاتییە ئەنجام دان لسەر قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەكولینێ ژلایێ ڤەكولەرانڤە كو (28) بەرسڤ بوون، ئەنجام دیار بوون، كو نرخێ نەگوریێ (0.80) كو ئەوژی بۆ نەگوریێ نرخەكێ باش و گونجاییە،

هەروەسا هاوكێشا (ئەلفا كورونباخ ((Coefficien(a) بۆ مەرەما دەرئینانا نەگورییا تاقیكرنا بەندێن گوتاری ،كو ژمارا وان (12)بەند بوون، ژلایێ ڤەكولەرانڤە هاتییە بكارئینان، و پشتی سەرەدەریێن ئاماری وەسا دیاربووو كو نرخێ نەگوریێ (0.79) یە،وئەڤ نرخە بۆ نەگورییا تاقیكرنێ.پشتی ئەڤان كریاران تاقیكرنێ شێوێ خۆ یێ دووماهیكێ وەرگرت و بۆ پراكتیزكرنێ یابەرهەڤبوو.

دوو: تاقیكرنا كارامەییێن هزرا هیڤی خوازی: ژ پێدڤیێن ئەڤێ ڤەكولینێ، و گۆڕاوێ نەراستەوخو یێ ئەڤێ ڤەكولینێ یە. و ئەڤ پیڤەرە ل ژێر چەندین پیڤەرێن بیانی و ئەدەبیاتێن پەیوەندیدار بۆ مەرەمێن ڤەكولینێ هاتییە دروستكرن، ڤەكولەران مفا ژ پیڤەرێن چەندین ڤەكولینان وەرگرتینە، ئەوێن ل دۆر (هزرا هیڤی خوازی) هاتیینە ئەنجام دان. وورگرتنا راو و بوچوونێن شارەزاییێن دئەڤی بواری دا بۆ مەبەستا بكێرهاتنا برگێن پیڤەری، پیڤەرە ب (41)بەندان هاتییە بەرهەڤكرن وهاتییە دابەشكرن ب سەر (5)پێنچ بوارا دا، ئەوژێ (تێبینی و هیڤی خوازی، دیاركرنا خەلەتییان، دانا شرۆڤەكرنێن رازیكەر، گەهشتن ژبو دەرئەنجامان، بەرچاڤكرنا جارەسەریێن پێشنیاركری).

-راستگویا تاقیكرنێ: ڤەكولەران تاقیكرنا پیڤەرێ هزراهیڤی خوازی ب شێوێ دەستپێكی بەرهەڤكری و رادەستی ژمارەكا بریاردەر و بسپورێن تایبەتنەمد د ئەڤی بواری دا كر، ب مەرەما بریار دانێ لسەر هەر بەندەكێ تاقیكرنێ ، و ل دویف بوچوونێن بریاردەر و شارەزایان، وپشت بەستن ب رازەمەندیا وان ب رێژا (80%) و دسەردا، ل بەرامبەر هەربەندەكێ پیڤەری،و ب ئەڤێ چەندێ بەندێن تاقیكرنێ هەروەك خۆمان.

تاقیكرنا پەی پێبر: ڤەكولەران ب شێوەكێ بەرەڵایی (45) قوتابی ژ پولا دەهێ ئامادەیی ل ئامادەیا(برایەتی) هەلبژارتن، ب مەرەما پراكتیزكرنا

تاقیکرنێ، پشتی تاقیکرن ددەمێ خۆیێ گونجایی دا هاتییە بجهئیانان، دەرئەنجام وەسا خویابوون کو دارژتنا بەندێن تاقیکرنێ و رێنماییێن بەرسڤدانێ دديار و روهنن، و (45) خولەك بۆ بەرسڤدانێ دەمەکێ گونجایە.

شرۆڤەکرنا ئاماری یا بەندێن تاقیکرنێ: ڤەکولەران کردارێن بۆ شرۆڤەکرنا ئاماری یا بەندێن تاقیکرنا بابەتێ ئەدەبێ بۆ ئاستێ زەحمەتیێ وەرگرتین دیسان بۆ بەندێن تاقیکرنا چاپووکیێن هزرا هیڤی خوازی ژی هاتنە وەرگرتن کو دناڤبەرا (0,70 – 0,30) دەرکەتن .

پێنج: پێدڤیێن ڤەکولینێ: ڤەکولەران(10) پلانێن وانەگوتنێ ل دویف ستراتیجیەتا نەخشێن هزری ول دویف ستراتیجیەتا سووم(SWOM)و ل دویف رێکا بەربەلاڤ دارژتن. ڤەکولەران ل دویف هەر رێکەکێ پلانەکا نموونەیی ئامادەکر، و رادەستی چەندین بسپور و شارەزاییێن د بوارێ زانستی و دەروونا‌سی دا و ماموستاییێن بسپور د بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی دا، ڤەکولەران تێبینیێن وان ل بەرچاڤ وەرگرتن وراستڤەکرن بۆ هاتە کرن.

شەش: دروستییا ناڤخۆیی و دەرەکی یا دیزاینا ئەزمووونگەریێ :

1- دروستییا ناڤخۆیی: ل دویف شیانان ڤەکولەران هەولدایە کونترۆلێ ل سەر هندەك فاکتەرێن کاریگەر بکەن. یێن کو دبیت کارتێکرنێ ل ئەزمونگەریێ بکەن، ئەگەر کارتێکرنەك هەبیت ژی لسەر هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ یاهەڤسەنگە.

2- دروستییا دەرەکی: ڤەکولەران هەوڵدایە ل دویف شیانان کارتێکرنا ئەڤی گۆڕاوی بسەر کردارێن ڤەکولینێ بێ لایەن بکەت یان کێمتر لێ بکەت.

حەفت: ئەنجامدانا ئەزمووونگەریێ: پشتی هەمی پێداویستیێن ڤەکولینێ هاتینە بەرهەڤکرن، ڤەکولەران ل رێکەفتی (2021/2/13)ێ، دەست ب ئەزمووونگەریا ڤەکولینێ کر.

هەشت: پراکتیکرنا هەردوو ئالاڤێن ڤەکولینێ و راستڤەکرنا وان:

أ- پراکتیکرنا ئالاڤان :

1- تاقیکرنا دەستکەفتێ خواندنێ: ڤەکولەران ل رێکەفتی(2021/6/19)ێ، تاقیکرنا ئاستێ خواندنێ دئێك دەم دا و دئێك هول ڤە ل سەر هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ بهاریکاریا ماموستاییێن قوتابخانێ و بابەتێ زمان وئەدەبێ کوردی ئەنجام دا.

2- پیڤەرێ هزرا هیڤی خوازی: ڤەکولەران پیڤەرێ هزرا هیڤی خوازی ل رێکەفتی (2021/6/20)ێ دئێك دەم دا و دئێك هول ڤە ل سەر هەرسێ گرۆپان ئەنجام دا، دیسان ئەڤ چەندە ژی ب هاریکاریا ماموستاییێن بابەتی و قوتابخانێ.

ب- راستڤەکرنا هەردوو ئالاڤان: ڤەکولەران بخۆ بەرسڤێن قوتابییان راستڤەکرن،و پشت بەستن لسەر بەرسڤێن نموونەیی کر، ئەنجام دێ ل پشکا چوارێ هێنە دیارکرن.

نەه: هوکارێن ئاماری: ڤەکولەران هاوکێشێن دیارکری بۆ مەبەستا سەرەدەریێن ئاماری و داتایان بکارئینان(هاوکێشا شرۆڤەکرنا دووریە یا ئێك لاتاقیکرنا کای دووجاییی، هاوکێشا جی کۆپەر، و هاوکێشێن ئاستێ بزەحمەتییا بەندان، و هێزا ژێك جودایێ، وکارابیا بەدیلێن خەلەت، ألفا کرونبا (a) ،وهاوکێشا کیودرریتشارسوون، تاقیکرنا شیفی، و هاوکێشا سپێرمان براون)، ب رێکا پرۆگرامێن (Spss,Excel)ئەنجام دەرئینان .

پشکا چوارێ: دیارکرن و گەنگەشەکرنا ئەنجامان

ئێك: ئەنجامێن گرێدای ب گریمانا سەرەکی یا ئێکێ ڤە: ڤەکولەران ناڤەندێ ژمێری و لادانێن پیڤانەیی یێ هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ د دەستڤەئینانا بابەتێ

ئەدەبێ دادەرئێخست.و داینە دیاركرن دخشتێ ژمارە(5)دا .

خشتێ(5)

دیاركرنا ناڤەندێ ژمێری ولادانێن پیڤانەیی یێ گرۆپێن ڤەكولینێ د وەرگرتنا بابەتێ ئەدەبێ دا

ماناداری دئاستێ ٠.٠٥		مانادرای نینه		
نرخێ تائي	خشتەكی	٣.١٣٥		
	دەركەفتی	٨.٠٢٣		
ناڤەندێ سەرجەمێ دووجاییا		٢١٠.١٦٠	٢٦.١٩٣	
سەرجەمێ دووجاییا		٤٢٠.٣٢٠	١٧٨١.١٤٥	٢٢٠١.٤٦٥
پلا ئازادیێ		٢	٦٨	٧٠
ژێدەرێ تەباینێ		دناڤبەرا گرۆپان دا	دناڤبەرا گرۆپان دا	سەرجەم

لسەر ناڤەندێ بدەستڤەئینانا بابەتێ ئەدەبێ یێ هەرسێ گرۆپێن ڤەكولینێ، ڤەكولەران تاقیكرنا شرۆڤەكرنا دووری یا ئێك لا بكارئینا، و ل خشتێ(6) ئەنجام هاتیینە دیاركرن.

خشتێ(6)

ئەنجامێن تاقیكرنا (F)یا ناڤەندێن هەرسێ گرۆپێن ڤەكولینێ د وەرگرتنا بابەتێ ئەدەبێ دا

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادانێن پیڤەری
ئەزموونگەری ١	٢١	٢١.١٤٢	٣.٩٢٧
ئەزموونگەری ٢	٢٦	١٩.٢٣٠	٦.٦٨٣
كونترولكار	٢٤	١٥.٢٠٨	٣.٩٣٤

ژ ئەنجامێن ل سەری دیاردبیت كو نرخێ (F)یێ دەركەفتی(8.023)پترە ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی(3.135) دئاستێ ماناداری(0.05) دا و ب نمرەیا ئازادیێ(2 - 68)، وەكو د خشتەێ ژمارە(7) دا دیاردبیت، كو جیاوازیێن ماناداریا ژمێری دناڤبەرا هەرسێ گرۆپێن ڤەكولینێ دا هەیە، دووەرگرتنا بابەتێ ئەدەبێ دا،و ب ئەڤێ چەندێ گریمانا سفری دێ هێتە رەتكرن و گریمانا پێگهور دێ هێتە وەرگرتن.

سەرەرایی ڤەدیتنا هەبوونا جیاوازیێن ئاماری كو ب رێیا شرۆڤەكرنا دووری دهێنە ڤەدیتن، بەلێ ئەو هەڤسەنگیا ژمارا قوتابییان د گرۆپێن ڤەكولینێ دا دەستنیشان ناكەت و زێدەباری ڤێ چەندێ لایەنێ جیاوازیێ ژی دەستنیشان ناكەت.ژ بەر ئەڤێ چەندێ پێدڤی ب پشت بەستنا تاقیكرنا شیفی (sch- test) دكەت، یا جیاوازیێن پاشیێ، جونكە یا نێزیكی شرۆڤەكرنا دووری، ئەڤ چەندە ژبەر پراكتیزكرنا هەرسێ گریمانێن لڤی ئەوێن ب سەر گریمانا سەرەكی یا ئێكێ ڤە.د خشتێ(7) دا ئەنجامێن تاقیكرنێ هاتینە بەرچاڤكرن.

خشتێ(7)

ئەنجامێن شرۆڤەكرنا بەراوردكرنێ دناڤبەرا ناڤەندێن هەرسێ گرۆپێن ڤەكولینێ د تاقیكرنا بابەتێ ئەدەبێ دا ب رێیا بكارئینانا تاقیكرنا شیفی

گرۆپ	ناڤەند	نرخێ شیفی یێ حەرج	جیاوازی دناڤبەرا ناڤەندا دا	مانادا ئاستێ
ئەزمونگەری 1	21.1429	6.26334	15.0591	ماناداری
كونترولكار	15.2083			
ئەزمونگەری 2	19.2308	6.26334	7.7090	ماناداری
كونترولكار	15.2083			
ئەزمونگەری 1	21.1429	6.26334	1.621511	ماناداری
ئەزمونگەری 2	19.2308			

1- ئەنجامێن گرێدای ب گریمانا لڤی یا ئێكێ ڤە:

نرخێ شیفی یی گرۆپێ ئەزموونگەری و كونترولكار یێ دەركەفتی(15.0591)، كو دخشتێ(7)دا ئەنجام دیارن، كو مەزنترە ژنرخێ شیفی یێ حەرج(6.26334)، ئەڤە ئەوێ واتایێ ددەت كو جیاوازیا راماندارا ئاماری هەیە دناڤبەرا ناڤەندێن هەردوو گرۆپان، ئەڤ چەندە د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەرین ئێكێ دایە ئەوا بابەت ل دیف ستراتیجیەتا نەخشێن هزری وەردگرت، ئەڤێ

چەندێ ئەڤ گریمانە ناهێتە پەسەندكرن و گریمانا پێگهور دێ هێتە وەرگرتن.

ستریتیجیەتا نەخشێن هزری كو گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێكێ یە د ئەڤێ ڤەكولینێ دا د وەرگرتنا بابەتێ ئەدەبێ كوردی بۆ پولا دەهێ ئامادەیی، كاریگەری و ئەرینیەكا بەرچاڤ هەیە ژ رێكا بەربەلاڤ، جونكە ئەڤێ ستارتیجیەتێ د ئەڤی گرۆپی دا باوەری بخۆ هەبوون د هەستكرنا ب بەرپرسیارەتیێ دا زێدەتر لێكریە، هەروەسا ستراتیجیەتا نەخشێن هزری لسەر هەشت وێنەیێن دیزاینكری یێن تایبەت ب كریارا فێركرنێ ڤە هاتینە ئاڤاكرن، ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەرێ ئاسانكرنا گەهاندنا فێركرنێ و زانینا پەیوەندیا دناڤبەرا تێگەهێن سەرەكی و لاوەكی یێن بابەتێ خواندنێ، و پێكڤە گرێدان و پەیوەندیەكا باش دناڤبەرا ماموستایی و قوتابی دا ودیسان دناڤبەرا ناڤرۆكا بابەتێ خواندنێ و قوتابی دا پەیدا دكەت، ئەڤ چەندە یا گونجایە دگەل ئەنجامێن ژمارەكا ڤەكولینان درێكەفتینە ژوانا: ڤەكولینا(معادلە، 2014)وڤەكولینا(ابوجحجوح،2016)ووڤەكولیا(عبدا لخالق،2011).

2- ئەنجامێن گرێدایی ب گریمانا لقی یا دووێ ڤە: نرخێ شیفی یی گرۆپێ ئەزموونگەری و كونترولكار یێ دەركەفتی(7.7090)، كو دخشتێ(7)دا ئەنجام دیارن، كو مەزنترە ژنرخێ شیفی یێ حەرج(6.26334)، ئەڤە ئەوێ واتایێ ددەت كو جیاوازیا راماندار یا ئاماری هەیە دناڤبەرا ناڤەندێن هەردوو گرۆپان، ئەڤ چەندە د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ دایە ئەوا بابەت ل دیف ستراتیجیەتا سووم (swom)وەردگرت، و ب ئەڤێ چەندێ ئەڤ گریمانە ناهێتە پەسەندكرن و گریمانا پێگهور دێ هێتە وەرگرتن.

ستراتیجیەتا سووم (swom)قوتابی ب تەوەر و سەنتەرێ كریارا فێركرنێ ددانیت،و ب رێیا بكارئینانا كارامەیێن هزركرنێ د فێربوونا زانیاریان دا رۆلەكێ ئەرینی ب قوتابی دپەخشیت،و شیانێن زانینێ وكەرامەیێن ل پشت زانینێ گەشەدكەت.هەروەسا ئەو مرونەت و خوشیا ژ لایێ ستراتیجەیتا سووم ڤە هاتییە بەخشین د كریارا فێركرنێ دا ژبۆ مەرەما گونجاندن و راستڤەكرن و وەرگرتنا بارودۆخێ نوی یە و گەشە پێدانا كارسازیێ و هزرا داهێنەرانە. ئەڤ چەندە یا گونجایە دگەل ئەنجامێن ژمارەكا ڤەكولینان درێكەفتینە ژوانا:ڤەكولینا(السید، 2019)وڤەكولینا(مرسومی،2011) 3- ئەنجامێن گرێدایی ب گریمانا لقی یا سیێ ڤە: نرخێ شیفی یی گرۆپێ ئەزموونگەری ئێكێ و ئەزموونگەری دووێ یێ دەركەفتی(1.621511)، كو دخشتێ(7)دا ئەنجام دیارن، كو كێمترە ژنرخێ شیفی یێ حەرج(6.26334)، ئەڤە ئەوێ واتایێ ددەت كو جیاوازیا راماندار یا ئاماری نینە دناڤبەرا ناڤەندێن هەردوو گرۆپان، و ب ئەڤێ چەندێ ئەڤ گریمانە دێ هێتە پەسەندكرن.

گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێكێ و گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ ب شێوەیەكێ نەگەتیف پێنگاڤێن هەردوو ستراتیجییەتێن نەخشێن هزری و سووم ب باشی و هشیاری ژ لایێ قوتابییان ڤە هاتینە وەرگرتن، سەرەرایی ئەڤێ چەندێ ب رەنگەكێ نەگەتیف دگەل ناڤەرۆكا بابەتێ ئەدەبێ د گونجایی بوون، و پتر دەلیڤەیا بەشداریكرنێ د كریارا هزركرنێ و پرسیاركرن و بەرسڤدانێ ل دەڤ قوتابییان د رۆخساند، و ژینگەهەكا ئازاد بۆ شرۆڤەكرن و گەنگەشەكرنێ ل دوور بابەتێن ئەدەبێ مینا هەلبەست و ژیاناما هوزانڤانان....هتد بەردەست دكر، ئەڤ چەندە بوونە رێخوشكەرەك بۆ بابەتێن ئەدەبێ یێن كو ل دوی ڤدا دێ هینە وەرگرتن، و پتر وێرەكیا دەربرینێ ل دەڤ وان بەرپابوو، ئەڤە دبیتە هوكارەكێ گرنگ بۆ فێربوونا كارا د كریارا فێربوونێ دا.

دوو: ئەنجامێن گرێدای ب گریمانا سەرەکی یا دووێ ڤە: ڤەکولەران ناڤەندێ ژمێری و لادانێپیڤانەیی یێ ناڤەندێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ د جوداهیا نمرێن تاقیکرنا پێشیێ و پاشیێ دا دەرئێخستن دگەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی دا. وەکی بەرچاڤ دخشتێ ژمارە(8)دا .

خشتێ(8)

دیارکرنا ناڤەندێ ژمێری ولادانێن پیڤانەیی یێ گرۆپێن ڤەکولینێ د گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی دا

گرۆپ	ناڤەندێ ژمێری یێ هزرا هیڤی خوازی: پێشی	پاشی	جیاوازی	لادانێ پیڤانەیی یێ جوداهی
ئەزموونگەری1	164.954	181.619	16.6667	.2778
ئەزموونگەری2	167.231	178.692	11.4615	.0121
کۆنترولکار	166.95	144.542	-22.41667	.5503

لسەر ناڤەندێ گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی یێ هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ، ڤەکولەران تاقیکرنا شرۆڤەکرنا دووریە یا ئێك لا بکارئینا، و ل خشتێ(9) ئەنجام هاتینە دیارکرن.

خشتێ (9)

ئەنجامێن تاقیکرنا (F) یا ناڤەندێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ د گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی دا

ماناداری دئاستێ 0.05		مانادرای نینە		
نرخێ فائی	خشتەکی	3.131671971		
	دەرکەفتی	19.57014824		
ناڤەندێ سەرجەمێ دووجاییا		10569.30796	540.0729638	
سەرجەمێ دووجاییا		21138.61593	36724.96154	3.57746
پلا ئازادیێ		2	68	70
ژێدەرێ تەباینێ		دناڤبەرا گرۆپان دا	دناڤبەرا گرۆپان دا	سەرج

ژ ئەنجامێن ل سەری دیاردبیت کو نرخێ (F)یێ دەرکەفتی(19.57014824)پترە ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی(3.131671971) دئاستێ ماناداری(0.05)دا و ب نمرەیا ئازادیێ(2 - 68)، وەکو د خشتێ ژمارە(9) دا دیاردبیت، کو جیاوازیێن مانادارییا ژمێری دناڤبەرا هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ دا هەیە، د گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی دا،و ب ئەڤێ چەندێ گریمانا سفری ناهێتە پەسەندکرن و گریمانا پێگهور دێ هێتە وەرگرتن.

سەرەرایی ڤەدیتنا هەبوونا جیاوازیێن ئاماری کو ب رێیا شرۆڤەکرنا دووری دهێنە ڤەدیتن، و زێدەباری ڤێ چەندێ لایەنێ جیاوازیێ دەستنیشان ناکەت.ژبەر ئەڤێ چەندێ پێدڤی ب پشت بەستنا ئێك ژ تاقیکرنێن جیاوازیێن پاشیێ هەیە، دیسان ڤەکولەران تاقیکرنا شیڤی بۆ ڤێ مەرەمێ دووبارە بکارئینا، ئەڤ چەندە ژبۆ پراکتیزکرنا هەرسێ گریمانێن لڤێ ئەوێن ب سەر گریمانا سەرەکی یا دووێ ڤە.د خشتێ(10) دا ئەنجامێن تاقیکرنێ هاتینە بەرچاڤکرن.

خشتێ(10)

ئەنجامێن شرۆڤەکرنا بەراوردکرنێ دناڤبەرا ناڤەندێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکولینێ د گەشەکرنا هزرا هیڤی خوازی دا ب رێیا بکارئینانا تاقیکرنا شیڤی

گرۆپ	نڤەند	نرخێ شیڤی یێ دەرکەتی	نرخێ شیڤی یێ جەرج	ما 05
ئەزموونگەری1	16.6667	39.0833	6.263	ه
کۆنترولکار	-22.4167			
ئەزموونگەری2	11.4615	33.8782	6.263	ه
کۆنترولکار	-22.4167			
ئەزموونگەری1	16.6667	5.2051	6.263	ن
ئەزموونگەری2	11.4615			

- ئەنجامێن گرێدای ب گریمانا لڤی یا ئێگێ:

1-نرخێ شیڤی یی گرۆپێ ئەزموونگەری و کونترولکار یێ دەرکەفتی(39.0833)کو مەزنترە ژنرخێ شیڤی یێ حەرج(6.263343942)، کو دخشتێ(10)دا ئەنجام دیارن، ڤەئەوێ واتایێ ددەت کو جیاوازیا رامانداریا ئاماری هەیە دناڤبەرا ناڤەندێن هەردوو گرۆپان، ئەڤ چەندە د

بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێكێ دایە ئەوا بابەت ل دیف ستراتیجیەتا نەخشێن هزری وەردگرت، و ب ئەڤێ چەندێ ئەڤ گریمانە ناهێتە پەسەندكرن و گریمانا پێگهور دێ هێتە وەرگرتن .

ڤەكولەر دەرئەنجامان دزڤرینین بۆ كاریگەریا نەخشێن هزری د ئەڤێ ستراتیجیەتێ دا بۆ مەرەما فێربوونێ هاتینە دیزاینكرن ئەگەرەك بوون بۆ ئازراندن و لڤاندنا كریارا هزركرنێ و گەشە پێدانا شیانێن مێشكی،و لدویف ئەوان نەخشەیان ستراتیجیەتا نەخشێن هزركرنێ پالدەرەكێ بهێز و موكمە بۆ كریارا هزركرنێ ب هەمی جورێن وێ یێن جیاواز ڤە، ژ وانا هزرا هیڤی خوازی.

2- ئەنجامێن گرێدای ب گریمانا لڤی یا دووێ: نرخێ شیفی یێ گرۆپێ ئەزموونگەری و كونترولكار یێ دەركەڤتی(33.8782)،كو مەزنترە ژنرخێ شیفی یێ حەرج(6.263343942)،كو دخشتێ(10)دا ئەنجام دیارن، ئەڤە ئەوێ واتایێ ددەت كو جیاوازیا راماندار‌یا ئاماری هەیە دناڤبەرا ناڤەندێن هەردوو گرۆپان، ئەڤ چەندە د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دووێ دایە، و ب ئەڤێ چەندێ ئەڤ گریمانە ناهێتە پەسەندكرن و گریمانا پێگهور دێ هێتە وەرگرتن.

ڤەكولەر دەرئەنجامان دزڤرینن بۆ كاریگەریا ستراتیجیەتا سووم ب هەر شەش كارامەیێن خۆ قوتابی ب درێژاهیا دەمێ وانێ یێ چالاكە و رۆلەكێ ئەرینی د هزركرنێ دا هەیە و دەلیڤەیەكا مەزن دهێتە رۆخساندن ب مەرەما تەكەزكرنێ و بیرئینانێ لسەر ئەوا فێربووی.

3- ئەنجامێن گرێدای ب گریمانا لڤی یا سێێ: نرخێ شیفی یێ گرۆپێ ئەزموونگەری ئێكێ و ئەزموونگەری دووێ یێ دەركەڤتی گەهشتە(5.2051)، كو دخشتێ كو كێمترە ژنرخێ شیفی یێ حەرج(6.263343942) دخشتێ(10)دا ئەنجام دیارن، ئەڤە ئەوێ واتایێ ددەت كو جیاوازیا راماندار‌یا ئاماری نینە دناڤبەرا ناڤەندێن هەردوو گرۆپان، و ب ئەڤێ چەندێ ئەڤ گریمانە دێ هێتە پەسەندكرن .

ڤەكولەر دەرئەنجامان دزڤرینین بۆ كاریگەریا ستراتیجیەتێن نەخشێن هزری و سووم دكریارا فێركرنێ دا قوتابی ب تەوەر و سەنتەرێ فێركرنێ ددانن، و رۆلێ ئاراستەكرنێ ب ماموستایی دبەخشن، مەرەم ژێ كاراكرنا مێشكێ قوتابی یە و ئازراندنا كریارا هزركرنێ یە، و پێگڤەگرێدانا زانیاریێن بەروەخت ب یێن نوی ڤە ئەگەرێ پەیداكرنا فێربوو نەكا نویە .

پشكا پێنجێ دەرئەنجام و رارسپاردە و پێشنیار

ئێك:دەرئەنجام: ل ژێر رۆشناییا ئەنجامێن ڤەكولینا ل بەردەست ڤەكولەران ئەنجامێن ل خوارێ بدەستڤەئینان:

1- ژگرنگیا هەردوو ستراتیجیەتێن نەخشێن هزری و سووم قوتابی ب تەوەر و سەنتەرێ كریارا فێركرنێ ددانن،و رۆلێ ماموستایی ئاراستە و سەرپەرشتیكرنە.

2- ستراتیجیەتێن نەخشێن هزری و سووم كارا و كاریگەرتربوون د بلندكرن و زێدەكرنا دەستكەفتێ قوتابیێن پولا دەهێ ئامادەیی دبابەتێ ئەدەبێ كوردی دا ، ب بەراوردیا رێكا بەربەلاف.

3- ستراتیجیەتێن نەخشێن هزری و سووم ژ ئاراستەیێن سەردەمینە د وانەگوتنێ دا و هوكارەكن ژبۆ كارلێكرنا قوتابی دگەل بابەتێ فێربوونێ و حەز و چالاكیێن وان بۆ فێربوونێ زێدەدكەت.

4- كاریگەریا پێكڤە بكارئینانا ستراتیجیەتێن نەخشێن هزری و سووم د وانەگوتنا بابەتێ ئەدەبێ كوردی دا پەیوەندی و كارلێكرنەكا باش دناڤبەرا ماموستایی و قوتابییان دا و دناڤبەرا قوتابییان بخۆ دا پەیداكریە.

دوو: راسپاردە: ل ژێر دەرئەنجامێن سنورێ ڤکولینا لبەردەست، ڤەکولەران راسپاردیا ئەڤێن ل خوارێ کرن:

1- هاندانا ماموستایێن بسپوریا زمان و ئەدەبێ کوردی بهێتەکرن ب مەرەما بکارئینانا شێواز و ستراتیجیەتێن سەردەمانە د وانە گوتنا زمان و ئەدەبێ کوردی و ب تایبەتی ستراتیجیەتێن نەخشێن هزری و سووم.

2- گرنگی ب ئازراندنا کریارێن مێشکی و هزرکرنێ ل دەف قوتابییان بهێتە دان، ب رێکا شێواز و ستراتیجیەتێن وانەگوتنێ یێن سەردەمانە، ب تایبەتی ستراتیجیەتا نەخشێن هزرکرنێ و سووم.

3- ماموستایێن بسپوریا زمان و ئەدەبێ کوردی د هەمی قوناغێن فێرکرنێ دا لسەر رێك و شێوازێن سەردەمانە بهێنە راهێنانکرن، بتایبەتی ستراتیجیەتا نەخشێن هزری و سووم.

4- چەختکرن لسەر پێگڤە بکارئینانا شێواز و ستراتیجیەتێن لگەل ئێك دگونجایبن، و بتایبەتی یێن پرۆسەیا هزرکرنێ دئازرینن ل دەف قوتابی.

سێ: پێشنیار:ل ژێر ئارمانجێن ڤەکولینا ل بەردەست و دەرئەنجامێن بدەستڤەهاتین، ڤەکولەری پێشنیازا ڤەکولین و تویژینەیێن زێدەتر د ئەڤان بوارێن ل خوارێ دا دکەت:

1- ئەنجامدانا ڤەکولینێن دەربارەی کارایا پێگڤە بکارئینانا ستراتیجەیتێن نەخشێن هزری و سووم د وانەگوتنا بابەتێن زمان و ئەدەبێ کوردی میناڕێزمانا کوردی و ئەدەبێ کوردی و رەوانبیژی.

2- ئەنجامدانا ڤەکولینێن دەربارەی کاریگەریا پێگڤە بکارئینانێ د قوناغێن خواندنێ یێن جودا، مینا ئەڤێ ڤەکولینێ.

3- ئەنجامدانا ڤەکولینێن دەربارەی کاریگەریا پێگڤە بکارئینانا د بابەتێن جیاواز دا، مینا زمانێ عەرەبی و مێژوو و فیزیا.

4- ڤەکولینێن دەربارەی پێگڤە بکرائینانا نەخشێن هزری و سووم و کاریگەریا وان لسەر گەشەکرنا : هزرا داهێنەرانە ، هزرا رەخنەگرانە، پالدەری.

ژێدەر

ژێدەر ب زمانێ عەرەبی:

أشتيوه ، فوزي فايز و اخرون ، 2011، **(مناهج التربية الإسلامية واساليب تدريسها)**، ط1، دار صفاء ، عمان – الاردن.

نبهان، يحيى محمد ،2008، **(مهارة التدريس)** ،ط1، دار اليازوري العلمية للنشر والتوزيع ، عمان – الاردن.

عطية ، محسن علي ، 2006، **(تدريس اللغة العربية ، في ضوء الكفايات الادبية)**، ط1 ، دار المناهج ، عمان – الاردن.

خضير، مصطفى فاضل،2017،**(استراتيجية سوم(swom)و تأثيرها في تطوير مهارتي المناولة والدحرجة بكرة القدم لطلاب الصف الرابع الاعدادي)**،(رسالة ماجستير غير منشورة)،كلية التربية الرياضية، جامعة بغداد – العراق.

الاعسر،صفاء يوسف 1998**،(تعليم من اجل التفكير)**، ط1، دار قباء للطبع والنشر، القاهرة- مصر.

موسى، امير احمد،2018، **(فاعلية خرائط التفكيرفي تحصيل طلاب الصف الثاني المتوسط في مادة الكيمياء ومهارات التفكير البصري لديهم)** ،(رسالة ماجستير غير منشورة)، كلية التربية الاساسية، جامعة بابل – عيراق.

الجمبلي، هاشم محمد حمزة،2015**،(اثر استخدام استراتيجية سوم (SWOM)في التفكير الابداعي في مادة الرياضيات لدى طالبات الصف الرابع العلمي)** ،(رسالة ماجستير غير منشورة)،كلية التربية ، جامعة المستنصرية، بغداد- عيراق.

عبدالسلام، مصطفى عبدالسلام،**2009(تدريس العلوم وأعداد المعلم وتكامل النظرية والممارسة)**، ط1، دارالفكر العربي للنشر والتوزيع، القاهرة – مصر.

الحيلة، محمد محمود،2002 ،**(مهارات التدريس الصفي)**، ط1، دار المسيرة للنشر والتوزيع، عمان – الاردن.

خليل ، نوال عبدالفتاح، 2008، **اثر استخدام خرائط التفكير في تنمية التحصيل والفهم العميق ودافعية الانجاز لدى تلاميذ الصف الخامس الابتدائي في مادة العلوم**)، (رسالة ماجستير غير منشورة)، الكلية التربية ، جامعة عين الشمس- مصر.

نوفل، محمد بكر ، 2011، **(تطبيقات عملية في تنمية التفكير باستخدام عادات العقل)** ،ط2، دار الميسرة، عمان- الاردن.

الكبيسي ، عبدالواحد حميد و إفاقة ، حجيل حسون ،2014، **(تدريس الرياضيات وفق استراتيجيات النظرية البنائية) (المعرفية وما فوق المعرفية)** ، ط1 ،دار الاعصار العلمي للنشر والتوزيع ، عمان – الاردن.

الهاشمي ، عبدالرحمن ، والدليمي ، طه على حسين، 2008، **(استراتيجيات الحديثة في فن التدريس)**، ط1 ، دار الشروق للنشر و التوزيع ، عمان – الاردن.

العقيل، ابراهيم،2004،**(الشامل في تدريب المعليمين التفكير والابداع)**،ط1، دار الوراق للطباعة والنشر،الرياض – المملكة العربية السعودية.

الطيب ، عصام علي ،2006، **(اساليب التفكير نظريات ودراسات وبحوث معاصرة)** ، عالم الكتب ، قاهرة – مصر.

محمد، فهيم مصطفى ، 2005، **(الطفل ومهارات التفكير في رياض الاطفال والمدرسة الإبتدائية)**، ط2 ، دار الفكر العربي ، القاهرة – مصر.

الديب ، ماجد ، 2002، **(فعالية برنامج مقترح في تنمية التفكير لدى طلبة المرحلة الثانوية بمحافظات غزة)** ، (رسالة دكتوراه غير منشورة) ، جامعة عين شمس ، كلية البنات،غزة – فلسطين.

عبدالوهاب ، فاطمة محمد 2007 **(فاعلية استخدام خرائط التفكير في تحصيل الكيمياء وتنمية بعض مهارات التفكير وعادات العقل لدى الطالبات للصف الحادي عشر)** ، (رسالة ماجستير غير منشورة) ،كلية التربية، جامعة بنها- سلطنة عمان.

ابو سكران، محمد نعيم،2012، **(فعالية استخدام خرائط التفكير في تنمية مهارات حل المسألة الهندسية والاتجاه نحوها لدى الطلاب الصف الثامن الاساسي)**، (رسالة ماجستير غير منشورة) كلية التربية، عمادة الدراسات العليا، جامعة الاسلامية، غزة

الشافعي، سنية محمد عبد الرحمن، 2006، **(خرائط التفكير واثرها على تحصيل المفاهيم العلمية وتعزيز استخدام استراتيجيات تنظيم الذات التعلم العلوم لتلاميذ المرحلة الإعدادية)**،(رسالة ماجستير غير منشورة) كلية التربية، جامعة عين شمس. مصر.

مراد، سهام السيد صالح،2016،**(اثر استخدام خرائط التفكير في تدريس العلوم على تنمية الحس العلمي لدى طالبات الصف الخامس الابتدائي)**،(رسالة ماجستير غير منشورة)،كلية التربية،جامعة حائل – المملكة العربية السعودية.

التتر، سماح سلامة،2017،**(اثر توظيف استراتيجية خرائط التفكير الالكتروني في تعديل التصورات الخطأ وتنمية مهارات اتخاذ القرار في مادة العلوم لدى طالبات الصف السابع بغزة)**،(رسالة ماجستير غير منشورة)، كلية التربية، جامعة اسلامية،غزة – فلسطين.

بوزان، توني،2006،**(استخدام خرائط العقل في العمل)**،ط1،مكتب جريرللنشر والتوزيع،رياض- المملكة العربية السعودية.

محمود، داود الربيعي، و سعيد صالح (2011)،**(طرائق تدريس التربية الرياضية وأساليبها)**، ط1، دار كتب العلمية، لبنان – الاردن.

جري، خضير عباس،2017،**(دراسات متقدمة في مناهج وطرق تدريس الاجتماعيات على عينات من مجتمع العراقي)**،ط2، مكتب فراهيد للنشر والتوزيع، بغداد- عيراق.

الركابي، عباس جواد (2015) **(فاعلية استرتيجية دورة التعلم فوق المعرفية و سوم (swom) في تحصيل مادة الفيزياء عند طلاب الصف الرابع العلمي ومهارات تفكيرهم فوق المعرفي)**، (اطروحة دكتوراه غير منشورة)، كلية التربية، جامعة بغداد- عيراق.

عبدالكريم، احمد عمر،2009،**(النموذج الامثل الشامل لكل مدرسة(swom)**،ط1، مركز إدراك لتعليم تفكير وتطوير المواهب، ابو ظبي.

اسماعيل، ناريمان جمعة،2019،**(استراتيجية سوم(swom) وأثرها في تدريس العلوم على تنمية بعض مهارات التفكير المنطقي والذكاء الاخلاقي لدى تلاميذ الصف الثاني الاعدادي)**،(اطروحة دكتوراه غير منشورة)، كلية التربية، جامعة الزقازيق- مصر.

تحصيل طلاب الخامس الأدبي وتنمية مهاراتهم فوق المعرفية)،رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية الاساسية، جامعة ديالى – العيراق.

الجمبلي، هاشم محمد حمزة،2015،**(اثر استخدام استراتيجية سوم (SWOM)في التفكير الابداعي في مادة الرياضيات لدى طالبات الصف الرابع العلمي)**،(رسالة ماجستير غير منشورة)،كلية التربية، جامعة المستنصرية، بغداد- عيراق.

ابو هنطش، قدر سميع محمود،2014،**(اثر استخدام نموذج سوم(swom)على التفكير فوق المعرفي والاتجاهات العلمية والتحليل الدراسي في العلوم لطلبة الصف**

السابع الاساسي في نابلس)،(رسالة ماجستير غير منشورة)،كلية الدراسات العليا، جامعة النجاح، نابلس – فلسطين.

حناوي،زكريا جابر،2018،(**استخدام إستراتيجية سوم (SWOM) في تدريس الرياضيات لتنمية مكونات البراعة الرياضية لدى تلاميذ المرحلة الابتدائية**)، كلية التربية، جامعة سوهاج- مصر.

الاطرش، طارق عمر ناصر،2016،(**فاعلية برنامج مقترح قائم على الذكاءات المتعددة في تنمية مهارات التفكير التأملي والتواصل الرياضي لدى طلاب الصف التاسع الاساسي بغزة**)،(رسالة ماجستير غير منشورة)، كلية التربية، جامعة الاسلامية، غزة- فلسطين.

النجار، اسماء محمود ياسين،2013، (**اثر توظيف استراتيجية (فكر، زواج، شارك) في تنمية التحصيل والتفكير التأملي في الجبر لدى طالبات الصف التاسع الاساسي بمحافظة خان يونس**)،(رسالة ماجستير غير منشورة)،كلية التربية، جامعة الازهر، غزة – فلسطين.

الشرحة، اسيد ناصر محمد،2016 (**اثر استخدام استراتيجية بوليا في تحصيل طلبة الصف السادس الاساسي في حل المسألة الهندسية وفي تفكيرهم التأملي بمدارس مديرية جنوب الخليل**)، (رسالة ماجستيرة غير منشورة)، كلية العلوم، جامعة القدس – فلسطين.

معادلة، انس نواف احمد، 2015(**اثر استراتيجية خرائط التفكير في تحسين الاستيعاب القرائي والتفكير التأملي في مادة اللغة الانكليزية لدى طلبة الصف العاشر الاساسي**)، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية، جامعة الهاشمية – الاردن.

ابو جحجوح، يحيى محمد، 2016 (**فاعلية التفاعل بين خرائط التفكير ومركز الضبط في تنمية تحصيل العلوم والتفكير التأملي والاتجاهات نحو العلوم لدى تلاميذ الصف السادس بغزة في فلسطين**)، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية للعلوم الانسانية، جامعة جازان – السعودية.

صرصور، نوال عبدالقادر محمود، 2015(**أثر استخدام استراتيجية سوم (SWOM) في التفكير الرياضي واكتساب المفاهيم الهندسية لدى طلبة الصف السادس الأساسي**)، رسالة ماجستير غير منشورة، عمادة دراسات العليا، كلية القدس – فلسطين.

المرسومي، عهود سامي هاشم، 2011 (**تعرف أثر إستراتيجية سوم (swom) في تحصيل مادة الأدب والنصوص عند طالبات الصف الخامس الأدبي**)، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية، جامعة بغداد – العراق.

ژێدەر ب زمانێ ئینگلیزی:

Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2010). (Opportunity maps lead to achievement maps: Encouragement for talent development and schoolwide enrichment in urban schools). Journal of Education, 190(1-2), 43-49.

الخلاصة

يرمي البحث الحالي الى التعرف على اثر استخدام استراتيجيتي خرائط التفكير وسوم في تحصيل طلاب الصف العاشر الاعدادي في مادة الادب الكوردي و تنمية التفكير التأملي لديهم. اعتمد الباحثان التصميم التجريبي ذي الضبط الجزئي لثلاث مجموعات متكافئة(تجريبيتان و ضابطة) ذات الاختبار القبلي و البعدي، وتكونت عينة البحث من(71) طالب من الصف العاشر الاعدادي اختيروا بصورة قصدية من اعدادية(ئێشةوا)، للبنين/ التربية الشرقية/ مركز المحافظة دهوك للعام الدراسي(2020- 2021)، و قسمت هذه العينة بشكل عشوائي على ثلاث مجموعات، مجموعتين تجريبيتين و مجموعة ضابطة، حيث تكونت المجموعة التجريبية الاول(21) طالباً، والمجموعة التجريبية الثانية تكونت من(26)طالباً، و المجموعة الثالثة الضابطة تكونت من(24)طالباً، و تم التكافؤ بين المجموعات الثلاثة في عدد من المتغيرات، واعد الباحثان اختبارينَ، الاول اختبار تحصيلي لمادة الادب الكوردي وتكون من(40)فقرة، (28)فقرة من نوع الأختيار من متعدد، و(12)فقرة

ذات اجابات قصيرة، و اختبار التفكير التأملي تكون من(41)فقرة موزعة على خمس ابعاد: (الرؤية البصرية، الكشف عن المغالطات، الوصول الى استنتاجات، إعطاء تفسيرات، وضع الحلول المقترحة)، وتم التحقق من الصدق والثبات والتحليل الاحصائي للفقرات، وفي ضوء النتائج توصل الباحثان الى عدة نتائج و منها: تفوق المجموعة التجريبية الاولى و الثانية على المجموعة الضابطة في الاختبار التحصيلي و في تنمية التفكير التأملي، و عدم وجود فرق ذو دلالة احصائية بين المجموعة التجريبية الاولى والثانية في الاختبارين، و في ضوء النتائج قدم الباحثان مجموعة من التوصيات و المقترحات للبحوث المستقبلية.

الكلمات المفتاحية: استراتيجية الخرائط التفكير، استراتيجية سوم، التحصيل، الادب الكوردي، التفكير التأملي.

THE IMPACT OF USAGE TWO STRATEGIES THINKING MAPS AND SWOM ON THE ACHIEVEMENT OF THE TENTH GRADE STUDENTS IN KURDISH LITERATURE AND DEVELOPMENT OF THEIR REFLECTIVE THINKING

ISLAM MOSA ISSA* and ALAN JAMEEL IBRAHIM**
*Dept. of Kurdish Language, College of Basic Education, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq
**Dept. of Psychology. College of Humanities. University of Duhok. Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

The current research aims to determine the impact of the strategies of thinking maps and SWOM on tenth graders' achievement in Kurdish literature and the development of their contemplative thinking. The researchers used an experimental design with partial control for three equal groups (two experimental and control), as well as a pre-and post-test. The research sample consisted of (71) students in the tenth grade from (Peshawa) middle school for boys / Eastern directorate of Education / Duhok governorate center for the academic year (2020-2021), and this sample was randomly divided into three groups, two experimental groups. There was also a control group, with the first experimental group consisting of (21) students. The second experimental group had 26 students, while the third control group had 24 students, and the three groups were similar in a number of ways. The researchers prepared two tests, the first is an achievement test for Kurdish literature and it consisted of (40) paragraphs, (28) paragraphs of the type of multiple choice, and (12) paragraphs with short answers, and the reflective thinking test consisted of (41) paragraphs distributed over five dimensions.: (Visual vision, detection of inaccuracies, reaching conclusions, giving explanations, developing suggested solutions), sincerity, reliability, and statistical analysis of the paragraphs were verified, and the researchers came to several conclusions based on the findings, including The first and second experimental groups outperformed the control group in the achievement test and in the development of reflective thinking, and there is no statistically significant difference between the two groups. The researchers presented a set of recommendations and suggestions for future research based on the results.

KEYWORDS: thinking maps strategy, SWOM strategy, achievement, Kurdish literature, reflective thinking.